

"SƏS" qəzeti mənim
ürün ən əxiz qəzətdir

№ 085 (7010)

15 may 2024-cü il.
Qiyməti 60 qəpik

Hayları felakətə sürükleyən MARIONET

4

Sadəcə
dörd hərf -
AİLƏ

12

**"Artıq Ermənistan-Azərbaycan
münasiqəsi tarixdə qalıb"**

Prezident İlham Əliyev ATƏT-in fəaliyyətdə
olan sədrinin başçılıq etdiyi nümayəndə
heyətini qəbul edib

3

Mərkəzi Asiyada
qaz savaşı

6

Ölkəmizdə bu şəxslər də təhsil
kreditləri ala biləcəklər

13

"Fransa təhlükəsizlik
qüvvələrinin kanak xalqına
qarşı törətdiyi zoraklıqlar..."

12

Bakıda
nəqliyyat
problemini
necə həll
etmək olar?

7

Böyük tərəqqi yolu keçən və Zəfəri qazanan Azərbaycan beynəlxalq münasibətləri, diplomatik əlaqələri də uğurla inkişaf etdirir. Tarixi qədim İpek yolu üzərində yerləşən Azərbaycan Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə bu gün dünyada Cənubi Qafqazın lideri ölkəsi kimi tanınır və beynəlxalq ictimaiyyət tərəfdən etibarlı tərəfdəş kimi qəbul edilir. Bir çox dünya ölkələri ilə yanaşı, Çin Xalq Respublikası ilə əməkdaşlığı da xüsusi əhəmiyyət verir. Hazırda iki ölkə arasında münasibətlər dostluq və tərəfdəşlik ruhuna səykənərək inkişaf edir, bir-birinin milli maraqları üçün müstəsna əhəmiyyət kəsb edən məsələlərdə dövlətlər qarşılıqlı dəstək göstəribler.

Qarşılıqlı etimada əsaslanan münasibətlər, six təmaslar və səyələr sayəsində Azərbaycan-Çin münasibətlərinin dinamik inkişafla keyfiyyətcə yeni mərhələyə - strateji tərəfdəşlik səviyyəsinə yüksəlib.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 14-də Çin Xalq Respublikasının Çin Xalq Siyasi Məşvəret Şurasının Ümumčin Komitəsinin sədr müavini, Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatının Mehriban Qonşuluq, Dostluq və Əməkdaşlıq üzrə Çin Komitəsinin sədri Şen Yueyuenin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etməsi müasir dünyamızda mövcud əlaqələrin inkişafının tezahüründür. İkitərəfli münasibətlərimizin uğurla inkişaf etdiyini vurğulayan dövlətimizin başçısı əlaqələrimizin dostluq, qarşılıqlı anlaşma və dəstək prinsiplərinə əsaslandığınlı qeyd edib. Çin Xalq Respublikasının Sədri Si Cinpinlə görüşlərini məmənluqla xatırlayan Prezident İlham Əliyev bu görüşləri dostluq münasibətlərimizin nümayiş kimi deyərləndirib və Si Cinpinlə növbəti görüşü məmənuniyyətlə gözlədiyini diqqətə çatdırıb.

DIPLOMATİK MÜNASİBƏTLƏRİN YARADILMASINDA İKİTƏRƏFLİ ƏLAQƏLƏR

Dövlətlərarası əlaqələrin daha yüksək səviyyəye qaldırılması üçün real imkanların olduğunu və artıq ölkələrimizin müxtəlif sahələrde çox yaxından əməkdaşlıq etdiklərini bildirən dövlətimizin başçısı son vaxtlar Azərbaycan ile Çin arasında müxtəlif səviyyədə qarşılıqlı rəsmi səfərlərin sayının artlığını bildirərək, bunun da əlaqələrimizin möhkəmlənməsi işinə xidmet etdiyini vurğulayıb.

Dünyanın ən böyük dövlətlərindən olan Çinle Azərbaycan arasında diplomatik əlaqələr 1992-ci ilin aprel ayının 2-də qurulmuşdur. Azərbaycan Respublikası yarandıqdan sonra onun müstəqilliyini tanıyan ilk ölkələrdən biri de Çin Xalq Respublikası olub. Milli Məclisin qərarı ilə 1993-cü il 3 sentyabrda Azərbaycan Respublikasının Çin Xalq Respublikasında sefirliliyinin açılmasını qərарlaşdırıb.

Müstəqilliyini yenice bərpa etmiş Azərbaycan Respublikasının dünya dövlətləri, xüsusilə Çin Xalq Respublikası kimi qüdrətli ölkə tərəfindən tanınması mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bu əlaqələrin inkişaf və möhkəmlənməsindən Ulu Öndər Heydər Əliyevin rolü əvəzsizdir. Belə ki, 1994-cü il 7-10 mart tarixində Ulu Öndər Heydər Əliyev Çin Xalq Respublikasında rəsmi səfərdə olmuşdur. Prezident Çin Xalq Respublikasının Sədri Tszyan Tszemin, Baş naziri Li Pen ilə rəsmi görüşlər keçirib. Səfər zamanı iki dövlət arasında səkkiz müqavilə imzalanmışdır. Çin Azərbaycanla münasibətlərin inkişaf etdirilməsinə böyük əhəmiyyət vermiş və bütün sahələrde dostcasına əməkdaşlığın da-ha da genişləndirilməsi üçün addımlar atılmışdır. Pekinlə Bakı arasında diplomatik münasibətlər yaradılması ikitərəfli əlaqələri genişləndirmək üçün əlverişli imkan açmışdır. 1994-cü ilde Ümummülli Liderin Çine ilk rəsmi səfəri əlaqələrimizin teməlini qoyub. Birgə səyələr nəticəsində müəyyən olunmuş möhkəm əməkdaşlıq çərçivəsində siyasi, iqtisadi və digər sahələrde əlaqələr uğurla inkişaf edib. Ötən müdət ərzində dövlətlərimiz arasında əlaqələr qarşılıqlı faydalı tərəfdəşlik və dostluq prinsipləri əsasında uğurla inkişaf etdirilib. Bu əlaqələr xalqların mənafəetine uyğun olaraq inkişaf edir.

Azərbaycan-Çin: qarşılıqlı anlaşma və dəstək prinsiplərinə əsaslanan əməkdaşlıq

İkitərəfli əlaqələrin sürətlə inkişaf edərək hazırlı səviyyəyə çatmasında yüksək səviyyəli qarşılıqlı səfərlər və imzalanan sənədlər mühüm rol oynayır. Ulu Öndərin siyasi kursunu uğurla davam etdirən Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Çinə rəsmi səfərləri, əldə olunan razılaşmalar, həyata keçirilən birgə layihələr ikitərəfli əlaqələri daha da dərinləşdirib. 2005 və 2008-i illərdə Prezident İlham Əliyev ÇXR-ə rəsmi səfəri, 2004-cü ilde ÇXR-in xarici işlər naziri Li Çaoqinq Azərbaycana rəsmi səfəri, daha sonra 2010-cu il 16-17 may - ÇXR-in xarici işlər naziri Yanq Cieci Azərbaycana səfəri Çin-Azərbaycan əlaqələrinin sürətlə inkişaf mərhələsinin davamı idi. 2015-ci ilin dekabrında Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev yenidən Çinə dövlət səfəri çərçivəsində Çin Xalq Respublikasının sədri Si Cinpin ilə birgə İpek Yolu iqtisadi kəmərinin yaradılmasının birgə təşviqinə dair Anlaşma Memorandumunun imzalanması ölkələr arasında münasibətləri daha da gücləndirmiş oldu.

ƏMƏKDAŞLIĞIN ARTAN DİNAMİKASI

Çin və Azərbaycan arasında əlaqələrin bütün sahələrde daha da genişlənməsi üçün böyük potensial mövcuddur. Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan özünəməxsus inkişaf yolu ilə irəliləyir. İki ölkə arasında nəqliyyat, kənd təsərrüfatı, turizm, energetika, informasiya və kommunikasiya texnologiyaları istiqamətlərində əməkdaşlığın artan dinamikası diqqətdədir.

Prezident İlham Əliyev iqtisadiyyat, ticaret, nəqliyyat sahələrində artımın olduğunu deyərək, insanların qarşılıqlı gedış-gelişinin artdığını da məmənluqla ifadə edib. Azərbaycanda keçirilən prezident seçkilərinə toxunan Şen Yueyue dövlətimizin başçısının bu seçkilərdə inamlı qələbə qazandığını vurğulayaraq təbriklərini çatdırıb və bunu Azərbaycan xalqının Prezident İlham Əliyevin siyasetinə olan böyük dəstəyinin nümayishi kimi dəyrəndirib. O, Si Cinpin ilə Azərbaycan Prezidentinin ikitərəfli münasibətlərimizin gələcək inkişafı ilə bağlı planları müəyyənəşdirdiklərini qeyd edərək iki dövlət başçısının strateji rəhbərliyi ilə Çin-Azərbaycan münasibətlərinin yeni mərheleyə qalxacağına və xalqlarımızın rifahına xidmet edəcəyinə əminliyini bildirib.

"AZƏRBAYCAN ÇİNİN ƏRAZİ BÜTÜVLÜYÜNÜ VƏ "VAHİD ÇİN" SIYASƏTİNİ DAIM DƏSTƏKLƏYİR"

göstəricisidir. Azərbaycanın dünyanın ən böyük və mühüm dövlətlərətərəsindən biri olan COP29-a 2024-cü ilde ev sahibliyi etməsi ölkəmizin inkişafının təqdimatı baxımdan da əhəmiyyətdir. COP29-un Azərbaycanda keçirilməsi 2024-cü ilin en mühüm hadisəsi və ölkənin yaşıl iqtisadiyyata keçid strategiyanın məntiqi davamı hesab oluna bilər. İqlim dəyişikliyinə yeni yanaşmalar yaradacaq COP29 çərçivəsində Azərbaycan gündəliyinin yaşıl enerji ilə bağlı olmasını bir daha sərgileyecəkdir.

Həmçinin COP29 çərçivəsində də Azərbaycan Qlobal Cənub ölkələrinin maraqlarının təmsil olunmasına öz səyələrini əsirgeməyəcək. Ölkəmiz COP29 çərçivəsində de Çin Xalq Respublikası ilə əməkdaşlığı hazırlıdır və Azə-

baycanın COP29 nümayəndə heyeti Çinə sefer edərək müzakirələr aparır.

Görüşdə hakim partiyalar - Yeni Azərbaycan Partiyası ilə Çin Kommunist Partiyası arasında əlaqələrin inkişafından məmənluq ifadə olunub. Çin nümayəndə heyetinin üzvləri Heydər Əliyev Fondundan dünyadan müxtəlif ölkələrində həyata keçirdiyi layihələri qeyd edərək xalq diplomatiyası çərçivəsində Çinin aidiyəti təşkilatları ilə əməkdaşlığın ölkələrimiz arasında əlaqələrin inkişafına töhfə verdiyini vurgulayıblar.

Prezident İlham Əliyev hakim partiyalar arasında əməkdaşlığı toxunaraq, Çin Xalq Respublikasının müxtəlif təşkilatları ilə Heydər Əliyev Fondu arasında xalq diplomatiyası əsasında həyata keçirilən mədəni-humanitar tədbirlərin əhəmiyyətini qeyd edib.

Söhbət zamanı bərpaolunan enerji sahəsində Çin şirkətlərinin Azərbaycan ilə əməkdaşlığı böyük maraqlı göstərdikləri bildirilib, Azərbaycanda elektroavtobusların və elektroavtomobilərin, həmçinin bərpaolunan enerji vasitələrinin istehsalının təşkili və bu istiqamətdə Çin şirkətləri tərəfindən investisiyaların qoyulması məsələsi mütəmadi olunub.

Görüşdə Azərbaycanla Çin arasında siyasi, iqtisadi, sərməye, nəqliyyat, yaşıl enerji, xalq diplomatiyası və digər sahələrdə əməkdaşlığın inkişafından məmənluq ifadə olunub, Çin-Azərbaycan əlaqələrinin keyfiyyətcə yeni müstəviye çatdığını bildirilib. Ölkələrimiz bir-birinə qarşılıqlı dəstəyi, "Bir kəmər, bir yol" layihəsi, Orta Dehlizin inkişafı və qarşılıqlı maraqları doğuran digər məsələlərə bağlı fikir mübadiləsi aparılıb. Azərbaycanın tranzit daşımaları sahəsində potensialını reallaşdırmaq baxımdan Çinin "Bir kəmər, bir yol" təşəbbüsü ölkəmiz üçün mühüm önmə daşıyır. Azərbaycan bu laiyəni dəstəkləyən ilk ölkələrdən oldu. "Bir kəmər, bir yol" strategiyasının həyata keçirilməsində Azərbaycan logistika mərkəzi, qoşaq və körpü rolu oynayır. Xatırladaq ki, Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin hələ 2015-ci ilde Çinə rəsmi səfəri çərçivəsində "İpek Yolu iqtisadi kəməri"nin yaradılmasının birgə təşviqinə dair Anlaşma Memorandumu imzalanıb.

Azərbaycan Çində Avropaya və eks istiqamətdə yüklerin daşınmasında əhəmiyyətli rol oynayır və respublikamızdan keçən Transxəzər Beynəlxalq Nəqliyyat Mərşəru Çinin "Bir kəmər, bir yol" təşəbbüsü ilə uzlaşıb və Çin tərəfi konteyner daşımaları baxımdan bu dəhlizə böyük maraqlı göstərir. Bu gün Azərbaycan və Çin arasında olduqca yaxşı iqtisadi əməkdaşlıq mövcuddur.

Çin ilə Azərbaycanın coğrafi baxımdan biri-birindən uzaq məsafədə yerləşməsinə baxmayıraq, dövlətlərarası münasibətlər qarşılıqlı etimad və inam əsasında yüksələn xətlə inkişafdadır.

Nəzakət ƏLƏDDİNQIZI

"Artıq Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi tarixdə qalıb"

Prezident İlham Əliyev ATƏT-in fəaliyyətdə olan sədrinin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edib

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev mayın 14-də ATƏT-in fəaliyyətdə olan sədrini, Malta Respublikasının xaricini, Avropa işləri və ticarət naziri ican Borqun başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edib. ican Borq Azərbaycan Prezidenti ilə bu il Münxen Təhlükəsizlik Konfransı çərçivəsində keçirilən görüşü ve müzakirələri məmənunuqla xatırlayaraq səfərinin regional xarakter dəsidigini dedi.

O, Malta'nın Azərbaycan ile Ermənistən arasında münasibətlərin normallaşmasını və sülh müqaviləsi üzrə danışıqlar prosesini dəsteklədiyini diqqətə çatdırıldı.

Prezident İlham Əliyev vurğuladı ki, Azərbaycan ile Ermənistən arasında sülh prosesinin və bu prosesin əsasını təşkil edən fundamental prinsiplərin təşəbbüskarı məhz ölkəmiz olub və sülh müqaviləsinin metni də Azərbaycan tərefindən hazırlanaraq müzakirəyə təqdim edilib. Dövlətimizin başçısı bildirdi ki, hazırda sülh gündəliyinin irəliyə aparılması üçün Azərbaycan ile Ermənistən arasında danışıqlar prosesi davam etdirilir.

Dövlətimizin başçısı qeyd etdi ki, Ermənistən Azərbaycana qarşı hərbi təcavüzünün və torpaqlarımızın işgalının nəticələrinin aradan qaldırılması ATƏT-in yaranmasından bu təsisatın gündəliyində olmasına baxma-yaraq, nə bu təşkilat, nə də ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədrlik mexanizmi münaqiş-

nin nəticələrinin aradan qaldırılması, Azərbaycan ərazilərinin işgaldən azad edilməsi, məcburi köçkünlərin geri qayıtməsi üçün heç nə etməmişdir. Bu illər ərzində ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədrleri tərefindən aparılan danışıqlar prosesi də Azərbaycan ərazilərinin işgalının davam etdirilməsinə xidmet göstərmişdir. Prezident İlham Əliyev vurğuladı ki, Azərbaycan öz iradəsi və gücü hesabına beynəlxalq hüququn norma və prinsiplərinə, BMT Nizamnaməsinə uyğun olaraq erazi bütövlüyünü və suverenliyini təmin

edərək işğala son qoyub. Artıq Ermənistən-Azərbaycan münaqişəsinin tarixdə qaldığını və mövcud olmadığını deyən dövlətimizin başçısı qeyd etdi ki, buna görə ATƏT-in Minsk qrupu və onunla əlaqədar olan bütün təsisatların ləğv edilməsinin vaxtıdır. Azərbaycan tərefi bu məsələni qaldırıb və Ermənistən tərefinin də buna razi olmaması üçün hər hansı bir səbəb görünmür.

Görüşdə ATƏT çərçivəsində nəqliyyat bağlantılıları məsələlərinə dair fikir mübadiləsi aparıldı.

ican Borq ölkəsinin kiçik ada dövlətləri və inkişaf etməkdə olan dövlətlər konsepsiyanı yaxından dəstəklədiyini və bu ölkələrin Avropa İttifaqı ilə əlaqələrinin inkişafına daim dəstək verdiyini diqqətə çatdırıldı. O, Azərbaycanın COP29-a sədrlik etdiyini nəzərə alaraq bu mövzuda da ölkəmizlə əməkdaşlığı hazır olduğunu bildirdi.

Prezident İlham Əliyev qeyd etdi ki, ölkəmiz COP29-a sədrliyi çərçivəsində kiçik ada dövlətləri və inkişaf etməkdə olan dövlətlər mövzusu Azərbaycanın prioritətlərindən biri olacaq. Bu xüsusda Azərbaycan Prezidenti Millətlər Birliyi təşkilatının (Commonwealth) baş katibi Patrisia Skotlendin ölkəmizə sefərini qeyd edərək, bu təşkilat çərçivəsində olan kiçik ada dövlətləri və bu kateqoriyadan olan digər ölkələrlə əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsi, onların üzləşdiyi ekzistensial problemlərlə bağlı məsələnin COP çərçivəsində qaldırılması və müxtəlif tədbirlərin keçirilməsinə toxundu. Bu xüsusda Azərbaycanın da Malta ilə əməkdaşlıqla maraqlı olduğu ifadə edildi.

Türkiyəli politoloq: "Ermənistanda delimitasiya əleyhinə etiraz edən revanşistlər heç bir ciddi nəticə əldə edə bilməyəcəklər"

Ermənistanda revanşistlər həmişə olub, amma bu tendensiya 44 günlük müharibədən sonra xüsusilə güclənilib. Amma həmin dairələrin ciddi dayağı və dəstəyi yoxdur. Onların güc də azdır. Ermənistanda keçirilən son seçimlər neticələri, konkret desək, müharibədə meglüb olan Paşinyanın seçimlərdə qələbəsi erməni əhalisinin uzun müddət ermənilərə zülüm edən Qarabağ klanından narazı olduğunu göstərir. Xalq regionda sülh istəyən, hadisələrə real baxan və son nəticədə Ermənistən Cənubi Qafqazda normal mövcudluğunu istiqamətində səylər göstərən baş nazir Paşinyanı destəkləyir.

Bu barədə AZERTAC-a müsahibəsində İrevanda Ermənistən baş naziri Nikol Paşinyanın Azərbaycanla sərhədin delimitasiyası üzrə siyasetinə etirazları şərh edən türkiyəli politoloq, Ankara Universitetinin professoru Toğrul İsmayıllı bildirib.

İşte Ermənistanda, istərsə də xaricdə Daşnakşütün kimi müxtəlif qrupların və siyasi qüvvələrin bir əsrə yaxındır terrorla meşğul olduğunu, kritik şərait yaratmağa çalışdığını, "Böyük Ermənistən" mifi və ya qondarma "soyqırımı" etrafında hay-küy saldıığını söylə-

yən politoloq əlavə edib ki, bu qruplar və bəzi böyük dövlətlər bununla da öz imperiya və digər siyasi ambisiyalarını müxtəlif regionlarda, xüsusən də Cənubi Qafqazda reallaşdırmağa çalışırlar. Ekspert əlavə edib: "Lakin reallıq tamam başqadır. Bu gün reallıq ondan ibarətdir ki, Azərbaycan kifayət qədər balanslaşdırılmış, beynəlxalq hüquq əsaslaşan və geosiyasi amilləri nəzərə alan siyaset aparrı. Məsələn, Türkiyə ilə Şuşa Bəyannaməsinin imzalanması iki ölkə arasında münasibətləri strateji tərəfdəşlik mühəvəfəlilik səviyyəsinə qaldırırdı. Bundan əlavə, Azərbaycan Rusiya ilə analoji saziş imzalamaqla lazımi geosiyasi sabitliyi təmin etdi. Dünya gücləri də tədricən yeni reallıqları və Ermənistəndəki revanşist qüvvələrə kənardan dəstək verməyə ehtiyac olmadığını dərk etməyə başlayır.

Üstəlik, Paşinyanın Putinlə görüşündən sonra hesab edirəm ki, bəzi məsələlər artıq həll olunub.

Politoloqun sözlerinə görə, Rusiya da regionda reallıqları nəzərə alır və Ermənistəndən vəziyyətin eskalasiyasından çəkməyə çalışır. Beləliklə, həzirki mərhələdə Ermənistəndə baş verən hadisələrdə hər hansı ciddi nəticə əldə etmək mümkün deyil.

Azərbaycanın hərəkətlərinin beynəlxalq hüquq normallarına uyğun olduğunu vurğulayan ekspert əlavə edib ki, sərhədin demarkasiyası və delimitasiyası prosesi davam edəcək. Türkiyəli professor sözlerinə yekun vurub: "Biz Almatıda danışıqların pozitivliyini gördük, həmçinin Ermənistəndən baş nazirinin son çıxışlarını eşitdik. Ümidvarıq ki, yaxın vaxtlarda sülh sazişi imzalanacaq və bizim regionda münaqişə tarixə qovşacaq. Əlbəttə, Cənubi Qafqazda sülhün bərqərar olması, bütün region ölkələrinin iqtisadi cəhətdən sabit inkişafi və milli təhlükəsizliyi baxımından təbii ki, əvvəlcə Azərbaycanla sülh sazişi bağlanmalı, sonradan isə Türkiye də Ermənistəndə danışıqlar prosesine qoşulmalıdır".

Azərbaycanın hərəkətlərinin beynəlxalq hüquq normallarına uyğun olduğunu vurğulayan ekspert əlavə edib ki, sərhədin demarkasiyası və delimitasiyası prosesi davam edəcək. Türkiyəli professor sözlerinə yekun vurub: "Biz Almatıda danışıqların pozitivliyini gördük, həmçinin Ermənistəndən baş nazirinin son çıxışlarını eşitdik. Ümidvarıq ki, yaxın vaxtlarda sülh sazişi imzalanacaq və bizim regionda münaqişə tarixə qovşacaq. Əlbəttə, Cənubi Qafqazda sülhün bərqərar olması, bütün region ölkələrinin iqtisadi cəhətdən sabit inkişafi və milli təhlükəsizliyi baxımından təbii ki, əvvəlcə Azərbaycanla sülh sazişi bağlanmalı, sonradan isə Türkiye də Ermənistəndə danışıqlar prosesine qoşulmalıdır".

Ceyhun Bayramov: "Biz delimitasiyanı tarixi hadisə kimi dəyərləndiririk"

"B"iz delimitasiyanı çox müsbət qəbul edirik və tarixi hadisə kimi dəyərləndiririk. Bunun en böyük nəticəsi isə odur ki, buna iki dövlət arasında danışıqlar, siyasi, diplomatik yolla nail olduq." Bu sözləri Azərbaycanın xaricinə işlər naziri Ceyhun Bayramov mayın 14-də ATƏT-in fəaliyyətdə olan sədrini, Malta Respublikasının xaricini, Avropa işləri və ticarət naziri ican Borq ilə keçirdiyi birgə mətbuat konfransı zamanı səsləndirib.

"Biz uzun illər ərzində ATƏT-dəki dövlətlərin ədalətli mövqeyini görmədik. Bundan əlavə, BMT Təhlükəsizlik Şurası və digər təsisatlar da eyni mövqədə çıxış etdilər. Lakin əsas məsələ odur ki, beynəlxalq prinsiplərin bərqərar olması əsasən böyük dövlətlərin fəaliyyəti ilə əlaqədardır."

O bildirib ki, dünya düzənində hazırda qeyri-müəyyənlilik tendensiyası var. İstənilən halda, fundamental prinsiplərə hörmət edilməlidir. Dünya ictimaiyyəti hansısa dövlətlərin maraqlarından ibarət deyil. Nazir qeyd etdi ki, Azərbaycan-Ermənistən normallaşma prosesi istiqamətində iki ölkə arasında birbaşa danışıqlardan istifadə edilməsi ən müsbət nəticə verən formatdır.

Bunun təsdiqi kimi son altı ayda bir sıra etimad quruculuğu tədbirlərinə nail olunmasını misal kimi göstərmək mümkündür. "Ən yeni irəlilişlər sırasında apredə iki ölkə arasında Azərbaycan-Ermənistən sərhədinin bir hissəsində delimitasiya prosesinə start verilməsi və burada siyasi-diplomatik yolla Azərbaycanın uzun illər ərzində işğal altında olan 4 kəndinin azad olunmasını qeyd edə bilərik", - deyə C.Bayramov əlavə edib.

Nazir daha sonra bildirib ki, Azərbaycanın prinsipləri hər zaman ATƏT-in teməl prinsiplərinin gözənlənilməsindən, bütün dövlətlər tərefində onlara riayət edilməsindən ibarət olub. Xüsusiəl ölkələrin suverenliyi, ərazi bütövlüyü, beynəlxalq sərhədlərin toxunulmazlığı prinsiplərinə və çoxtərəfliliyi hörmət olunmasını, bu yanaşmadan irəli gələrək addımların atılması önemli hesab edirik.

"Hesab edirik ki, bu istiqamətdə ATƏT-in mövcud olan bütün aletlərdən istifadə edilməsi üçün sədrlik tərefindən müvafiq addımlar atılır. Üzv dövlətlərin də fəal iştirakı ilə ənənəvi olaraq təşkilatın dialoq platforması roluunu artırılması üçün imkanlar mövcuddur", - deyə nazir vurğulayıb.

Qarabağ klanı, daşnaklar ve onların şirnikləndirdiyi keşşeler - II Qaregi adlı manqurtardırılar ve bunlar bir cinayetkar dəstədir. Bunu artıq erməni cəmiyyəti də yaxşı bilir, eks halda, 44 günlük müharibədəki rüsvayı meğlubiyyətlərinin səbəbkər he-sab etdikləri erməni baş nazir Nikol Paşinyanı Ermenistan içtimaiyyəti, erməni seçicisi çoxdan hakimiyətdən uzaqlaşdırın və yenidən onları seçərdi. Amma biz bunun eksini müşahidə edirikə, deməli, həmin o cinayetkar dəstənin eşləsiması, daha doğrusu simasızlığı bütövlükde hayalar özlerinə də bəllidir.

Qalstanyan itaetkar şəkilde hansısa qüvvələrin əlində alət olaraq istifadə olunur və marionetliyi özü də qəbul edir

Bəli, artıq hakimiyət hərisliyi, hakimiyət uğrunda mübarizə fonunda olan-qalan maskalar da cırılır, kartların görünməyən tərəfi də açılır. Ermenistanda dövlət çevrilişi etmək istəyen qüvvələrin, hakimiyəti əle almaq istəyənlərin oynadığı oyular bayağı şəkildə, özü də çıraqcasına özünün qurulma olduğunu göstərir. Arxiyepiskop Baqrat Qalstanyanın "rəhbərlik etdiyi", daha doğrusu, "təşkil etdiyi", sonra da onu idarə etdiyi "Vətən namına..." hərəkatı bir çox məqamları sözsüz ki, açıq ortaya qoydu. Əslində, "rəhbərlik etdiyi", yaxud, "təşkil etdiyi" sözlərinin dırnaq içərisində yazmışım heç də təsədüfi və əbəs yere deyil. Çünkü Baqrat Qalstanyan rəhbərlik edəndən çox, marionet benzeyir. Bəli, məhz hansısa qüvvələrin marioneti kimi çıxış edir. Onun özü də, erməni cəmiyyəti də bilir ki, ruhani liderin siyasetə burun soxması qanunla da, başqa formada da qəbul edilən deyil və belə çıxır ki, onu proseslərə "qarışdırın", dəha doğrusu qarışılıq yaratmağa vadar edən var. Belə çıxır ki, Qalstanyan itaetkar şəkilde hansısa qüvvələrin əlində alət olaraq istifadə olunur və belə bir marionetliyi özü də qəbul edir.

Haylar etirazları "teatr yürüşü" sayılırlar və bunu Qarabağ klanının, daşnakların ssenarisi hesab edirlər

Sözsüz ki, Azərbaycana məxsus olan kəndlərin öz sahibinə qaytarılması barədə Ermenistan hakimiyətinin qərarı kimlər üçünse bir bəhane olaraq istifadə olunmağa başlanıldı. Əvvəlcə hamiya məlum olan əyalətlərdə, kəndlər səni şəkildə insanları bir yere toplayanlar, sözügedən kendlerin sakınları ilə deyil, oradan-buradan yiğidiqları adamlarla etiraz aksiyası təşkil edənlər bir qədər de həyəsizləşərək İrəvana doğru istiqamət də götürməyə çəsarət etdilər. Amma onların ağzası, sahibsiz və nəzarətsiz şəkildə buna cəsaret etmələri heç ermənilərin özlərinə də inandırıcı görünmədi. Əks halda, yəni, inandırıcı görünsədi, onların, etirazçıların sayı heç olmasa arzuladıqlarının beş-on faizi qədər de olsa olardı. Deməli, belə çıxır ki, hansısa marionetin özünü alət etdiyi həmin o etirazları, İrəvana doğru yürüşü, sonra da ölkə paytaxtında planlaşdırıqlarını hayalar özləri də "teatr yürüşü" sayılırlar və bunu elə həmin o Qarabağ klanının, daşnakların ssenarisi hesab edirlər. Ən azından ayıq düşüncəli hayalar, azca da olsa düşüncəsi olan Ermenistan vətəndaşları bu qənaətdədirler. Bu qənaətdərlər ki, Srbazan deyilən və erməni dilində "məqəddəs" kimi mənə veren biri heç də məqəddəs işlə məşğul olmur, birbaşa olaraq qarışılıq, xaos yaratmaq, kimlərinse elinə oynamaq niyyətindədir. Bunun üçün dəridən-qabıqlan da çıxır və özünün də hansısa məqama çatmaq niyyəti də təkzib edile bilməz. Hayalar özləri də bilirlər ki, həmin o Srbazan heç də məqəddər, pak biri deyil və sadəcə olaraq, çirkin niyyətlərin reallaşdırılması üçün bir alət, kimlər üçünse bir marionet kimi istifadə edilir.

Etirazçıların istədiklərinə nail olması mümkün deyil,

Hayları fəlakətə sürükleyən MARIONET

hərəkətləri ancaq Ermənistan üçün fəlakətli sonluq vəd edir

Diqqətə çatdırıq ki, Ermenistanda digər bir tərəfdə də erməni baş nazir Nikol Paşinyanı dəstekleyənlər öz mövqelərini ortaya qoymaqla çəkinmirlər. "Paşinyan, narahat olmayıñ, biz sizi dəstəkləyirik", "biz sizi bəyənirik", "hər zaman sizinlə fəxr edirik" şüurları ilə erməni baş naziri dəstəkləyənlər də var. Doğrudur, bu dəstək həm də Paşinyanın əzələ nümayişi dərəcədən və indi onun müxalifətə qarşı, etirazçılar qarşı neçə saymazyanə dayandığı təsdiq edir ki, etirazçıların nəyə isə nail olmasına mümkün deyil və on azından erməni baş nazir özü də buna inanır. Əks halda Ermenistan hakimiyəti hansısa güzəştərə gedərdi, etiraz aksiyalarında həddini aşanların sət şəkildə qarşısının alınması barədə məlum qərar da verilməzdi. Amma Nikol Paşinyan çəkinmədən müvafiq qərarını bəyən etdi və bildirdi ki, heç də güzəşt olmayacaq və bu faktın özü belə bir sıra məqamlardan xəbər verir.

Bilirk ki, erməni cəmiyyətinin iki seçimi var. Bnlardan birincisi Paşinyan hakimiyətini devirmək və Azərbaycanla danışqları pozmaqdır ki, bunun Ermenistana baha başa gələcəyi artıq bəlli dir, hansı ki, bunu hayalar özleri hamidan yaxı bilirlər. İkinci seçim isə Paşinyan hakimiyətini dəstəkləmək və mövcud danışqlara riayət etmək, əmək etməkdir ki, bunun həmin ölkəyə faydası da çoxdur, üstəlik, qarşılaşacaqları problemlər baxımından da nəzərə alınması vacibdir.

Hadisələrin gedişi etirazçılar üçün heç bir əminlik yarada bilməz və bəhanələri də boş cəfəngiyatdır

Doğrudur, dırnaqarası məqəddəs kimi, "Srbazan" kimi özünü sıriyan Baqrat Qalstanyan indiki hakimiyətə qarşı olan əhalinin bir hissəsinin diqqətini çəke bilib. Bəli, Azərbaycana "birbərfli güzəştərə", eləcə də sərhədin delimitasiyası və demarkasiyasına qarşı çıxməqla bəzilərinin diqqətini özünə çəkməklə də diqqət mərkəzinə düşə bilib. Daha açıq şəkildə desək, ümumiyyətle, zəbt etdikləri torpaqların əllerindən çıxması kimi acı reallığı həle də qəbul edə bilməyənlərin hissələri ilə məharətə oynamaqla, özünü erməni cəmiyyətinin gözünə soxa bilib. Hətta Ermenistan hündüdərindən kənardə olan erməni lobbisində müraciət edərək proseslərə qoşulması tələbi ilə də heyasızcasına çıxış edib. Amma bu o demək deyil ki, onun ortalığa atılması, marionet kimi davranması ağasının istədikləri nə isə bir nəticənin eldə edilməsinə əminlik yaradır. Xeyr, heç bir əminlik yarada bilməz və onun bəhanələrinin hamısı boş cəfəngiyatdır.

sək səsle kütləyə müraciət etmək hələ heç nə demək deyil. Yəni, bütün bunların heç mənası da yoxdur. Baqrat Qalstanyan özü hamidan yaxşı bilir ki, onunla meydana, etiraz aksiyasına toplaşan özü kimi marionetlərin heç biri Azərbaycanla mühərabə başladığı təqdirdə hərbi komissarlıqlara gələrək təqib meydani na getmək üçün müraciət etməyəcəklər, gizlənəcəklər. Heç Qarabağda 30 ilə yaxın məskunlaşan və qondarma rejimin təkidi ilə indi Ermenistana köçən və özünə yer eden hayalar da döyüše qatılan deyillər. Çünkü biliirlər ki, Azərbaycanın həməsine Ermenistanın tabğatı məməkün deyil və ölkələrimizi müqaisə bele etmek olmaz və yene də məglubiyətləri qaçılmazdır. Bəs yaxşı, belə olan halda, Baqrat kimi bir marionet mübarizəni kimin aparacağını düşünür? Ümumiyyətlə, bu dırnaqarası "məqəddəs" ortaya atılonda məhz qeyd olunan, sadalanan reallıqları nəzərə alıbmı və eger alıbsa, deməli, həqiqətən də "teatr yürüşü" təşkil edib və kimlərinə həkimiyət naminə qorduqları oyunda özünə də marionetliyini qəbul edib.

Marionet ruhaniyə, "məqəddəs" deyilənə kimin rəhbərlik etdiyi məlum oldu

Bəlkə də etirazlar yenice başlayanda haylar arasında kimlərsə Baqrat Qalstanyanın manipulyasiyalarına aldana bilərdilər. Amma artıq İrəvanda onun məhz erməni baş nazir Nikol Paşinyana ultimatumlar verməyə, istefasını tələb etməyə başladığı zaman hər şey belli oldu və daha kiminse aldanması mümkün deyil. Bəlli oldu ki, arxiyepiskop da, onun arxasında duran qüvvələr də, ümumiyyətlə, onların hamısı eqoist maraqlar güdürlər. Baqrat Qalstanyanı daşnak İşxan Saqatelyan və keçmiş müdafiə naziri Seyran Ohanyan böyük həvəsə öpəndə həmin o marionet ruhaniyə, dırnaqarası "məqəddəs" deyilənə kimin rəhbərlik etdiyi məlum oldu. Məlum oldu ki, həmin bu "Srbazan" ordunu şəxsi varlanması vasitəsinə çevirən, ölkəsinin hərbisini talayan biri ilə eyni məstəvidə, eyni mövqedədir. Deməli, hayalar özlərinə də belli oldu ki, Ohanyan kimisinin arxasında getmek, onun kimi bire, bir marionete inanmaq axmaqlıdır.

Qalstanyan Köçəryanla görüşə gedəndə isə nehayət hər şey tamamilə aydın oldu. Həmin görüş məsələsi orata çıxan kimi bütün bu teatr tamaşası, "teatr yürüşü" ilə bağlı tamamilə hər şey belli oldu. Bəlli oldu ki, Ermenistanda hakimiyəti deyişmək və hayları, erməni cəmiyyətini Azərbaycanla yeni mühərabəyə qızışdırmaq kimi bir niyyəti olan ikinci prezident tərəfindən həmin o "məqəddəs" Baqrat Qalstanyan koordinasiya edilib. Baqrat artıq bundan sonra nə qədər "təmizlənmək" istəsə də özünü belə bir marionet adından təmizləyə bilməyəcək və çətin ki, onun məqəddəsiyi barədə birçə dənə de olsa erməni bundan sonra düşünə. Çünkü bir toplumu aldadaraq əyalətdə, kəndlərde toplayıb, sonra da ölkə paytaxtına, İrəvana yürüşə sövg etmək üçün Srbazanın nə qədər yalançı və murdar bir marionet olmasına başa düşmək erməni cəmiyyəti üçün də çətin deyil. Özlərinin zənginləşmələri, varlanmaları üçün onillər boyu bütövlükde Ermenistanı, erməni xalqını alətə çevirənlər indi de Baqrat Qalstanyanın marionet olmağı özü üçün qəbul etməsi erməni cəmiyyətinə, həyalar qarşı böyük xəyanətdir. Çünkü onun niyyəti hayalar yenidən bir de Koçaryan-Sarkisyan dəstəsinin, cinayətkar dəstənin zənginləşməsi üçün alətə çevirməkdir və bunun xəyanətdən başqa adı ola bilməz. Bəli, Nikol Paşinyan heç də məlek, yaxud ermənilər üçün məqəddəs, arzuolunan biri deyil, amma onu cinayətkar rejimlə müqaisə etmək mümkünsüzdür. Həm də axı həmin o Srbazan, yəni, qondarma və dırnarası "məqəddəs" Baqrat bilməlidir, heç olmasa özünüqoruma instinkti işe salaraq dərk etməlidir ki, eger sərhədin müəyyənləşdirilməsi prosesi pozulsara, deməli, Ermenistani mühərabə gözləyir və bu da bütövlükde hayalar üçün növbəti faciə, fəlakət deməkdir. Bilməlidir ki, Qareginler, Koçaryanlar, Sarkisyanlar, Saqatelyanlar, Ohanyanlar hayalar məhz buna, mühərabəyə və məhvə aparırlar.

Pafoslu çıxışların, Ermənistan bayrağının İrəvanın küçələrində dalğalandırılmasının, yüksək səsle müraciətlərin mənası da yoxdur

Bəli, ermənilər özləri də yaxşı bilirlər ki, onlar üçün, eləlxüsus da mövcud vəziyyətə bərişmək istəməyənər üçün olduqca acı olsada, ürəklərini parçalasa da reallıq göz öndəndir və onların istədikləri şəkildə vəziyyəti, reallığı deyişmək mümkünsüzdür. Ağlı başında, başı da ciyinləri üzərində olan hayalar bilirlər ki, İrəvanda hakimiyətə kimin olmasına asılı olmayaraq, onlar mövcud vəziyyətə müdaxilə etmək, onu deyişmək haqqında ən azı yaxın 10-15 ildə danişməq, bunu müzakirə belə etmək hayında, halında deyillər. Bilirlər ki, baş nazir Nikol Paşinyan olmasa belə, onun yerində kim olsa belə, ötən əsrin sonlarında zəbt etdikləri əraziləri bundan sonra bir daha zəbt, işğal edə bilməyəcəklər. Az da olsa ağlı olan erməni bilir ki, onların xəyal etdikləri torpaqlar bundan sonra onlar üçün uzaq başı elə xəyal olaraq qala bilər. Artıq öz qüdəri, öz potensialı, öz güc ilə torpaqlarını işğaldan azad edən Azərbaycanın nəye qadir olduğunu hayalar da bilirlər, onların havadarları da. Bu baxımdan kimlərinse ortaya atılıb Paşinyanı, yaxud hər kimi hədəfə almışa sədəcə olaraq hansısa niyyətə, hakimiyəti əle keçirmək kimi bir məqsədə xidmət edir ki, bu məqsəd üçün də həmin o dırnaqarası "məqəddəs", yəni, Srbazan alət edilib və ortaqlıqda maronet kimi istifadə olunur.

Pafoslu çıxışlar, Ermənistan bayrağının İrəvanın küçələrində dalğalandırılması, yüks-

Inam Hacıyev

Bəşər tarixində yeni və ən mütərəqqi cəmiyyətdə misli olmayan dəyişiklikləri yaratmış oldu. İslam dini yüksək əlaqə dəyərləri, edaleti, bərabərliyi, sülhü təbliğ edən dindir. Bu gün dünyada gedən ikili standartlara, İslama qarşı qarayaxma kampaniyalarına baxmayaqaraq İslam öz dəyərlərini qoruyub saxlayıb və inkişaf etdirir. Ulu Öndər Heydər Əliyev deyirdi: "Qafqazda İslamin yayılması və inkişaf etmesi Azərbaycandan başlıyır. İslam Qafqaz xalqlarına səadət, xoşbəxtlik getiribdir, inkişaf, İslami dəyərlər getiribdir. Bu dəyərlər - müqəddəs kitabımız Quran-Kərimdən gələn İslami dəyərlər Qafqaz xalqlarının milli-mənəvi dəyərlərinin əsasını təşkil edir".

Bu gün Azərbaycan dünya ölkələri üçün dini tolerantlıq nümunəsinə çevrilib. Dünyada coxmədəniyyətli ölkə imici qazanmış Azərbaycanda müxtəlif xalqlar arasında ənenəvi dostluq və qardaşlıq münasibətləri və tolerantlıq hökm sürür. Ölkəmizdə yaşayan müxtəlif xalqlara milli-mənəvi dəyərlərini, dini etiqadını, adət-ənənələrini qoruyub-saxlamaq, dil və mədəniyyətini inkişaf etdirmək üçün demokratik şəraitin təmin edilməsi Azərbaycanı dünya ölkələri üçün tolerantlıq örənəyinə çevirir. Ölkəmizdə bütün dini konfesiyaların nümayəndələrinə etiqad azadlığını təmin edilməsi üçün zəruri şərait yaradılıb. Azərbaycanda rus pravoslav, katolik kilsələri var, hər biri də her bir dövlətin diqqət və qayğısı ilə ehətə olunub. Bir sıra dövlətlər, məhz bizim təcrübəmizdən yaranan mağaza çalışıllar. Ölkəmiz dünyanın inkişaf edən və bəşəri dəyərlərə saygı göstərən ölkə kimi tanınır.

"BİZ MÜASİR DÖVLƏT QURMUŞUQ. O DÖVLƏT Kİ, DƏRİN MILLİ-MƏNƏVİ TƏMƏL ÜZƏRİNDƏ QURULUB"

Bütün dinlərə hörmətlə yanaşan Azərbaycanın islami dəyərlərə də olan münasibəti əməli fəaliyyətdə aydın görünür. Müxtəlif dinlərin məbədlərinə qayğı və diqqət, o cümlədən, dini ocaqlara - məscidlərimizə olan münasibət Azərbaycanda din-dövlət münasibətlərinin və vətəndaş həmrəyliyinin yüksək seviyəsini nümayiş etdirir. Bu gün Azərbaycan dönya, müasir dövlət olmaqla yanaşı, milli dəyərlər və adət-ənənələrinin böyük hörmətlə yanaşan bir ölkədir. Ölkəmizdə din-dövlət münasibətləri formalasib. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev çıxışlarının birində bildirdiyi kimi, "Biz müasir dövlət qurmuşuq. O dövlət ki, derin milli-mənəvi teməl üzərində qurulub". İslami dəyərlər milli-mənəvi dəyərlərimizin ayrılmaz hissəsidir və Azərbaycan İslami olduğu kimi - sülh, mərhəmət dini kimi dünyaya çatdırmaq istiqamətində tədbirlər həyata keçirir.

Azərbaycan müsəlman ölkələri ilə dostluq və qardaşlıq əlaqələrinə malikdər və bütün müsəlman ölkələri ilə six əlaqələr quraraq beynəlxalq müstəvиде bir-birini daim dəstəkləyirlər. Azərbaycanın İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının fəal üzvü kimi İslam həmrəyliyinin möhkəmlənməsinə öz dəyərlə töhfəsini verir. Azərbaycan hem də bu gün beynəlxalq aləmdə dinlərarası dialoqun möhkəmləndirilməsi üçün öz dəyərlə töhfəsini verir.

Dünya təşkilatları ilə əməkdaşlıq və dostluq münasibətlərinin inkişafı ölkəmizin xarici siyaset kursunda prioritet istiqamətlərdəndir. Müxtəlif sahələrdə qurulan əməkdaşlıq münasibətləri dövlətlər arasında qarşılıqlı anlaşmanın yaranmasına və davamlı olmasına öz təsirini göstərir. Azərbaycanın İslam Tehsil, Elm və Mədəniyyət Təşkilatı olan ISESCO ilə də münasibətləri də möhkəm təmələ efaslanır. 1979-cu ildə təşkil edilmiş ISESCO ilə Azərbaycan dövləti yaxından əməkdaşlıq edir və dünyada mədəniyyət abidələrinin qorunması prinsipini dəstekləyir. Bakı şəhərinin 2009-cu il üçün İslamin paytaxtı, eləcə də Naxçıvan şəhərinin 2018-ci il üçün İslam Mədəniyyətinin Paytaxtı elan olunması ISESCO-Azərbaycan münasibətlərini bir daha aydın göstərir. Şuşanın 2024-cü il üçün "İslam dünyasının mədəniyyət pay-

Şuşadan islam dünyasına

taxtı" elan edilməsi şəhərin İslam sivilizasiyasının mərkəzlərindən biri kimi təqdimində mühüm rol oynayacaqdır. Mayın 11-də Şuşanın Cıdır düzündə VII "Xarıbülbül" Beynəlxalq Musiqi Festivalının və "Şuşa - İslam dünyasının mədəniyyət paytaxtı 2024" ilinin açılış mərasiminin keçirilməsi Şuşanın daş yaddaşına hopan bir tarix kimi ədbədiləşdi.

DİNİ-MƏDƏNİ ABİDƏLƏR MƏKANI

Şuşa şəhəri nəinki Azərbaycanın, türk dünyasının, İslam dünyasının eləcə də bütün dünyanın mədəniyyət paytaxtı elan olunmağa layiqdir. Milli-mənəvi dəyərlərinin beşiyi kimi tanınan Şuşa esrlərin sınağından çıxaraq yüzilliklərin daş yaddaşında tarix yazib. Bu tarix Şuşa haqqında olan bütün məlumatları özündə eks etdirib. Zəngin və şanlı tarixi keçmişə malik olan Şuşa etrafındaki qədim yaşayış yerləri, o cümlədən, məşhur Cıdır düzündəki Şuşa mağarası bu ərazinin Azərbaycanda ən qədim insan düşərgələrindən biri olduğunu sübut edir. Şuşa - İslam dünyasının mədəniyyət paytaxtı 2024" elan olunması İslam mədəniyyətinin zənginliklərini dolğun təzahür etdirən Şuşaya xüsusi ehtiramın ifadəsidir və İslam dünyasının həmrəyliyinin yeni rəmzine əvvələkə qarşılıqlı əməkdaşlıq münasibətlərinin daha da genişləndirilməsində özünəməxsus rol oynayaçaqdır.

Şuşada dini abidələrə dövlətimiz tərəfindən diqqətə yanaşılır. Ermənilər tərəfindən dağıdılmış dini abidələrimizə yeni həyat verilir. Bu günlərdə Şuşada Mamayı məscidiinin bərədan sonra açılışı bunun göstəricilərindən biridir. Heydər Əliyev Fondu "PASA Holding" in dəstəyi ilə məsciddə və məscid ərazisindəki bulaqda apardığı bərpa işlərinə 2023-cü ildə başlanılıb. Mamayı məscidi şəhərin mərkəzi hissəsində yerləşən Mamayı məhelləsində XIX əsrin sonlarında tikilib. Mehəllə məscidləri kimi Mamayı məscidi dən dəməndə azan vermək üçün taxtadan güldəste quraşdırılmışdır. Mamayı məscidi sovet hakimiyyəti illərində poeziya evi kimi də fealiyyət göstərib. Şəhərin digər məhellələri kimi burada da məscid, bulaq, kiçik meydan və hamam olub. İşğal dövründə məscid və onun yanında yerləşən bulaq yararsız hala salınıb. Erməni işgəlçiləri şəhərdəki bir çox abidələr kimi ərazidəki Mamayı bulağını da erməniləşdirməyə çalışmışdır. Bulağın üzərindəki yazılar silinib və yerinə xaç işarəsi həkk olunmuşdur. Bundan başqa, ermənilər saxtakarlıq edərək bulağın daşlarını üzərində erməni və rus dilində yazılmış lövhə də həkk etmişdilər. Aparılan bərpa işləri nəticəsində artıq burada erməni vanda-

lizminin bütün izləri aradan qaldırılıb.

Mamayı məscidində tarixən mehrab sərt ağaç materialından istifadə olunub. Bərpa zamanı bütün işlər tarixi görkəm nəzərə alınmaqla aparılıb. Məscidin pəncərələri tarixi görünüşünə uyğun bərpa edilib, qarşı tərəfde yararsız halda olan döşəmə yenidən qurulub. Bundan eləvə Şuşada Heydər Əliyev Fondu tərəfindən Yuxarı Gövhər Ağa, Saatlı məscidləri, eləcə de Mehmandarovların məlikanə kompleksi ərazisindəki məscid bərpa edilib və 2023-cü ilin may ayında istifadəyə verilib.

İSLAM HƏMRƏYLİYİNİN GÜCLƏNDİRİLMƏSİNƏ TÖHFƏ

Xatırladaq ki, 2-3 dekabr 2019-cu il tarixlərində ISESCO-nun Baş qərargahında keçirilmiş İslam Dünyası İrsi Komitəsinin növbənə denkənar toplantılarında Azərbaycan mədəni İrs nümunələri - Bakının İceri Şəhər, Qız Qalası və Şirvansahlar Saray Kompleksi, Xan Sarayı ilə birgə Şəkinin tarixi mərkəzi, Qobustan Qaya Sənəti Mədəni Landşaftı İslam Dünyası İrsi Siyahısına daxil edilmişdir. Həzirdə Azərbaycan təşkilatın fəal üzvlərindən biri kimi, müsəlman dünyasının üzləşdiyi cari problemlərin həllində aktiv iştirak edir. Təşkilatın qarşısında duran vəzifələrin yerinə yetirilməsində qətiyyət və təşəbbüskarlıq göstərir. Ölkəmizin müsəlman dünyası ilə əlaqələrinin genişlənməsi prosesi son dövrələr daha intensiv xarakter almışdır. İslam həmrəyliyinin gücləndirilməsi məqsədi ilə Azərbaycan dövləti ardıcıl olaraq siyaset yürüdür. Bildiyimiz kimi, Azərbaycan 2017-ci ildə "İslam Həmrəyliyi Oyunları"nın qəbul etdi, Ölkəmizdə Cənab İlham Əliyevin Sərəncamı ilə "İslam Həmrəyliyi İlli" elan olundu. Bu, İslam ölkələrinin birliyinə verilən ən böyük töhfə oldu. Bildiyimiz kimi, İslam Konfransı Təşkilatının üzvü və ya müşahidəcisi olmayan ölkə ISESCO-nun üzvlüyüne iddia edə biləməz. Bu baxımdan müstəqil Azərbaycan "İslam dünyasının BMT - si" adlandırılaraq İslam Əməkdaşlıq Təşkilatın da fəal üzvüdür.

SÜLHÜN VƏ TƏHLÜKƏSİZLİYİN TƏŞVIQİ

Hazırda Azərbaycan təşkilatın fəal üzvlərindən biri kimi, müsəlman dünyasının üzləşdiyi cari problemlərin həllində aktiv iştirak edir. Təşkilatın qarşısında duran vəzifələrin yerinə yetirilməsində qətiyyət və təşəbbüskarlıq göstərir. Hələ müstəqilliyimiz ilk illərində erməni təcavüzünə məruz qalmış, informasiya-təbliğat imkanları zəif və məhdud

olan Azərbaycanın haqlı mövqeyinin İslam dövlətləri tərəfindən dəstəklənməsi və onun vasitəsilə təcavüzün ağır nəticələrinin dünya ictimaiyyətinə qatdırılmasında müstəsna rol uqeyd edilməlidir. İOT Azərbaycan və Ermenistan arasında münaqişənin həll olunması ilə bağlı Azərbaycana davamlı dəstək göstərib. İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı Azərbaycan torpaqlarının 20 faizinin qonşu Ermenistan tərəfindən işğalı ilə nəticələnmiş münaqişənin həlli ilə bağlı bir neçə qətnamə qəbul etmişdir. Rəsmi Yerevanın tutduğu qeyri-konstruktiv mövqeyini diqqətde saxlayaraq İOT Xarici İşlər Nazirlərinin Şurası tərəfindən "Ermenistan Respublikasının Azərbaycan Respublikasına qarşı təcavüzü", "Azərbaycana iqtisadi yardımın göstərilməsi" və "Ermenistan Respublikasının Azərbaycan Respublikasına qarşı təcavüzü" nəticəsində işğal olunmuş Azərbaycan torpaqlarında İslam dininə aid tarixi və mədəni ərisin və ibadət ocaqlarının dağıdılması və təhqir olunması" adlı qətnamələr qəbul etmişdi. İOT Azərbaycanın haqqı işini hər zaman dəstəkləyib və bu, təşkilat üçün prioritet olaraq qalır. Bildiyimiz kimi, İOT-in Baş Katibliyi Ermenistan silahlı qüvvələrinin Azərbaycan Respublikasının Tovuz rayonu istiqamətində hücumunu, ateşkəsi pozmasını, nəticədə azərbaycanlı əsgərlərin həlak olmasına və yaralanmasına kəskin şəkildə pisleyən bəyanat yarmışdı. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev çıxışlarının birində bildirdiyi kimi, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı bize birmənalı dəstək oldu. Torpaqlarımızın işğaldan azad olunmasında hər zaman Azərbaycanı dəstəkləmişdir.

ÇOXMƏDƏNİYYƏTLİ HARMONİYANIN INKİŞAFINA TƏKAN

Azərbaycan İslam dünyasında qarşılıqlı anlaşmanın möhkəmləndirilməsi, dünyada sülhün və təhlükəsizliyin teşviqi sahəsində böyük səyər göstərən mühüm təşkilatlardan olan ISESCO ilə eməkdaşlığı xüsusi ehemmiyyət verir.

Təsadüfi deyil ki, məhz Azərbaycan dönyanın tolerant mərkəzlərindən birinə çevrilib. Ölkəmizdə keçirilən beynəlxalq tədbirlər, dialoqlar, mədəniyyətlərarası dialoq, humanitar forum, dünya dinlərinin liderlərinin zirvə və görüşləri - bütün bunlar bu gün Azərbaycan reallıqlarıdır. Cənab Prezident çıxışlarının birində vurgulayıb: "Biz çalışırıq bu tədbirlərin keçirilməsi ilə ümumi işimizə töhfəmizi verək ki, dünyada da dini, milli zəmində heç vaxt anlaşılmazlıq və qarşidurma olmasın. Əfsuslar olsun ki, biz bir çox hallarda bunun əksini görürük. Yaxın Şərqdə, Avropana, digər yerlərdə dini amil əsasında mühabibələr, davalar və qanlı toqquşmalar baş verir. Bu, əlbette ki, bizi çox narahat edir. Yenə də deyirəm, ümidi edirəm ki, Azərbaycan öz müsbət təcrübəsinə başqa ölkələrlə bölüşərək, ümumbəşəri dəyərləre qiyəmtli töhfəsini verir və verəcəkdir".

Son illərdə Azərbaycanda yeni məscidlərin tikilməsi və və ya təmir edilməsi, milli-mənəvi dəyərlərimizə olan diqqətdir. Xalqımız üçün çox böyük dəyər kəsb edən Bibiheybət, Təzəpir, Əjdərbəy, 743-cü ilde tikilən Şamaxı məscidi və başqaları insanların ixtiyarındadır. Azərbaycanda tarixi, dini abidələr qorunur və son illərdə, yüzlərlə məscid tikilib və təmir edilib. Ölkəmizdə dincərlər münasibətlər də ən yüksək səviyyədə tənzimlənir. Təbii ki, görülən bu işlərdə əsas məqsəd vətəndaşların rahat ibadət etmələrini təmin etməkdir. Şübhəsiz, dinə bu cür qayığının təmelində milli-mənəvi dəyərlərimizin qorunması, qloballaşan dünyada milli özünəməxsusluğun itirilməsinin qarşısının alınması, azərbaycanlı məfkurəsinin təbliği və gəncləri milli ruhda yetişdirmək istəyidur. Qətiyyətə deyə bilərik ki, müxtəlif mədəniyyətlərin və dinlərin nümayəndələrinin və etnik azlıqların harmoniya halında yaşadığı Azərbaycan uğurlu bir inkişaf yolundadır. Azərbaycan istər ölkə səviyyəsində, istəsə də beynəlxalq səviyyədə dinlərarası və coxmədəniyyətli harmoniyanın inkişafına təkan verir və bu nailiyyətin davamlı olması üçün tədbirlər həyata keçirir.

Zümrüd BAYRAMOVA

Son iller Mərkəzi Asiya ölkələrinin enerji siyasetində böyük dəyişikliklər baş verib. 1990-ci illərin əvvəllərində hazırlanmış, lakin heç vaxt həyata keçirilməyən boru kəməri layihələrinə maraq artıb. Eyni zamanda, karbohidrogen ehtiyatlarının xarici bazarlara çıxarılması yeni marşrutları müzakirə edilməye başlanıb. Yeni layihələrə marağın artması geosiyasi ailərin, ilk növbədə, Qərbi Rusiya arasındakı qarşıdurmanın təsiri altında yanır. Mərkəzi Asiya ölkələri karbohidrogen ehtiyatlarını xarici bazarlara çıxarmaq üçün özləri üçün yeni imkanlar görübərlər. Bundan başqa, region ölkələrinə qarşı siyasetini gücləndirən Qərb dövlətlərinin də Mərkəzi Asiyaya marağı artıb.

SSRİ-nin dağılmasından sonra Mərkəzi Asiya ölkələri Qərb və Çin tərəfindən perspektivli neft və qaz ixracatçıları hesab olunurdu. Əhəmiyyətli neft və qaz ehtiyatları haqqında məlumatların neşri onları karbohidrogen ehtiyatlarının perspektivli təchizatçıları hesab etməyə əsas verib. Lakin son illərdə vəziyyət dəyişməye başlayıb. Regionun bəzi ölkələri qaz çatışmazlığı ilə üzлəşib. Buna görə də onların qaz idxləsinə ehtiyacı var idi. Mərkəzi Asiya ölkələrində qaz qılığının əhəlinin artımı və yerli istehsalın azalması səbəb olub. Bu, ilk növbədə Qazaxistən və Özbəkistəni əhatə edirdi. Bundan əlavə, ölkələrin qaz tədarük etdikləri Çinlə müqavilələri var.

Özbəkistan sabitləşməyə ümidi edir

Qaz hasilatının azalması ilə üzləşen Özbəkistanda mühüm dəyişikliklər baş verir. 2023-cü ildə ölkədə qaz hasilatı (46,7 milyard kubmetr qədər) 5 milyard kubmetr azalıb. Ölkədə daxili bazarda qaz qılığı yaranıb. Bu problemi həll etmək üçün Özbəkistan ötən il Rusiya ilə razılığa gəlib. Neticədə, 2023-cü ilin oktyabrında Mərkəzi Asiya-Mərkəz qaz kəməri sistemi ilə Özbəkistana qaz tədarükü başlanıb. İxrac Qazaxistənə tranzitlə həyata keçirilir. İki il ərzində tədarük hər il 2,8 milyard kubmetr teşkil etməlidir. Ölkə tədricin qaz hasilatını azaldır və gələcəkdə karbohidrogen idxləçisini çevrili bilər. Bununla belə, hələ 2020-ci ildə Özbəkistənin baş naziri bəyan edib ki, 2025-ci ilə qədər ölkə qaz ixracını dayandırmaq və onun emalının həcmi artırmaq niyyətindədir.

Hazırkı mərhələdə Özbəkistən qarşısında daxili qaz bazarda vəziyyəti sabitləşdirmək və digər ölkələr qarşısında öhdəliklərini yerine yətirmek vəzifəsi durur. Ötən ilin sonunda daxili bazarda yaranan qaz çatışmazlığı səbəbindən Özbəkistən Çinə qaz tədarükünü azaldıb.

Qazaxistandan axın

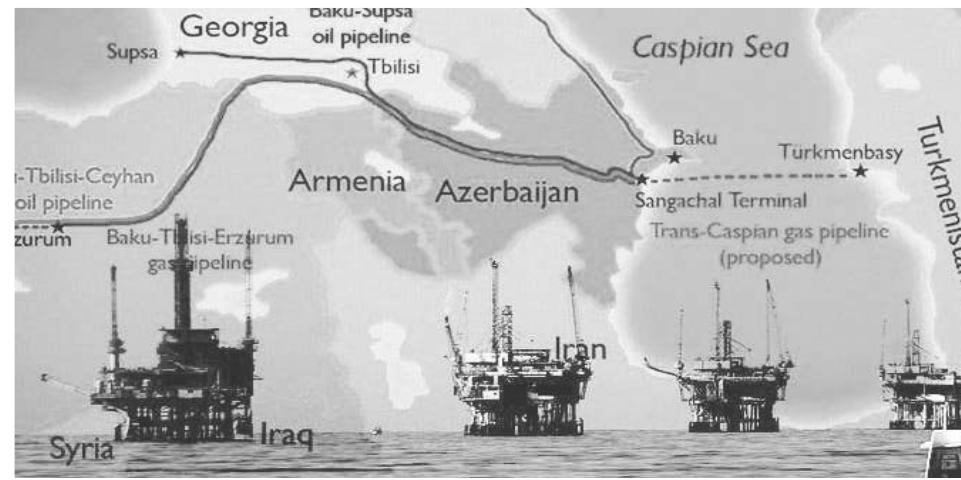
Son illər Qazaxistən öz qazını Çinə ixrac etmək siyasetini həyata keçirir. 2017-ci ildə Qazaxistən Çinlə öz qazının 5 milyard kubmetr həcmində tədarükü bərədə razılığa gelib. Gələcəkdə Çin istiqamətində 10 milyard kubmetr qədər neql ediləcəyi gözlənilirdi. Bununla belə, təchizat bir qədər az olub. Sonrakı illərdə Qazaxistən dənədən tədarük olsa da, qaz ixrac edib. 2022-2023-cü illərdə Qazaxistən tərəfi Çinə 5-5,85 milyard kubmetr qaz göndərib.

2023-cü ildə daxili bazarda istehlakın artması səbəbindən Qazaxistəndən Çinə qaz tədarükünün azalması təhlükəsi var idi. Bununla belə, artıq 2023-cü ilin oktyabrında Çin və Qazaxistən qazının tədarükü haqqında 2023-2026-ci illər üçün müqavilə imzalayıblar. Qaz tədarükünün həcmi genişləndirmək üçün Beyneu-Bozoy-Şimkent qaz kəmərinin ötürmə qabiliyətinin artırılması nəzərdə tutulur. 2026-2027-ci illərdə istifadəyə verilmələ olan ikinci xətt 15 milyard kubmetr qədər ixrac etməlidir.

2022-ci ilin noyabrından Rusiya, Özbəkistən və Qazaxistən qaz sahəsində əməkdaşlıq məsələlərini müzakirə ediblər. "Qaz ittifaqı" adlanan üç dövlətin qarşılıqlı fealiyyəti Rusiya qazının Mərkəzi Asiya dövlətlərinin ərazisi ilə neqlini təmin etmek məqsədi daşıyır. Gələcəkdə region ölkələri ilə əməkdaşlığın genişləndirilməsi Rusyanın Mərkəzi Asiya ölkələri vasitesilə Çinə qaz tədarükü üçün əlverişli şərait yarada bilər. Bundan əlavə, 2023-cü ilin sonunda Özbəkistənla razılıq əldə etməklə yanaşı, 2024-cü ilin

Mərkəzi Asiyanın qaz savaşı

Türkdilli Mərkəzi Asiya ölkələri karbohidrogen tədarükü üçün yeni marşrutlar formalaşdırır

ortalarında Qazaxistana qaz tədarüküne dair uzunmüddəli müqavilənin imzalanması da açıqlanıb. Təxmin 3 milyard kubmetr qiymətləndirilir.

Qaz hasilatı ile bağlı vəziyyətin pisləşməsi və daxili bazarda tələbatın artması artıq ortamüddəli perspektivdə Mərkəzi Asiya ölkələri tərəfindən karbohidrogen ehtiyatlarının idxləsinin artmasına səbəb ola bilər. Təkcə növbəti və ya iki ilde eləvə tələbat təxminən 5-6 milyard kubmetr teşkil edə bilər. Sonrakı illərdə Rusiyadan Mərkəzi Asiya dövlətlərinə qaz neqlinin həcmi arta bilər. Qazprom Mərkəzi Asiyənə əsas qaz tədarüküsü olacaq.

Rusyanın fəaliyyəti və Mərkəzi Asiya ölkələri ilə qaz tədarükü ilə bağlı elde olunan razılaşmalar Türkmenistanda narahatlıq yaradıb. Rusiya qazı hem bölgədə, hem də Çinə tədarük edilərken Türkmenistan resurslarına rəqib kimi göründür. Müvafiq olaraq, Aşqabad qaz sahəsində əməkdaşlığı gücləndirmək ümidi ilə regional qonşuları ilə danışqları intensivləşdirib. Belə ki, 2023-cü ilin avqustunda Türkmenistan qazla bağlı Özbəkistən və Tacikistən strateji tərəfdəşliq teklif edib. Daha sonra 2024-cü ilin martında Türkmenistan Qazaxistənə təbii qaz tədarük etməyə hazır olduğunu açıqlayıb. Artıq aprel ayında Qazaxistən və Türkmenistan qaz sahəsində əməkdaşlıq planlarını yenidən müzakirə ediblər.

Türkmenistanın Avropa bazarına gedən yolu

Son zamanlar Türkmenistanın enerji siyaseti xeyli dəyişib. Aşqabad 30 ildə tikilməyən TAPI boru kəməri layihəsinə həyata keçirməye can atır. Aşqabad Əfqanistan tərəfdən geləcək qaz kəməri üçün təhlükəsizlik zəmanəti ala bilər. 2023-cü ilin ortalarında Türkmenistan TAPI layihəsinə həyata keçirmək üçün Pakistanla birgə plan imzalayıb. Bütün danışqlara və razılaşmala baxmayaraq, layihə hələ də praktiki səviyyəyə çatmayıb.

Aşqabad diqqəti Transxəzər qaz kəməri layihəsinə yönəldir. Bu layihə ötən əsrin 90-cı illərinin əvvəllərində də müzakirə olunub. Türkmenistan qazını alacaq Nabukko layihəsinə təklif etməklə Aİ buna marağı artırdı. Son illərdə ABŞ qaz kəməri layihəsinin təşəbbüskarı olub və bu layihənin müzakirəsini israrla təklif edib.

Son aylarında Türkmenistan yenidən öz qazının Avropa bazarına tədarük məsələsinin müzakirəsinə qayıdılub. Avropa ölkələri və ümumilikdə Aİ ilə keçmiş danışqlar enerji sahəsində əməkdaşlığın genişləndirilməsi üçün müxtəlif variantların müzakirəsinə yönəlib. O cümlədən, Brüssellə enerji sahəsində çərçive sazişinin imzalanmasına hazırlıq işlərinə başlamaq qərara alınıb. Eyni zamanda, Türkmenistan Aşqabad üçün, o cümlədən enerji sektorunda yeni strategiya hazırlanıb. Ümumiyyətə, Türkmenistanın tərəfi enerji sektoru cəlb olunan xarici investisiyaların həcmini artırmaq niyyətindədir. Ümumiyyətə, Türkmenistanın səyləri iki problemin həllinə yönəlib: Xə-

zər şəlində karbohidrogen ehtiyatlarının işlənməsi və boru kəməri layihələrinin həyata keçirilməsi.

Transxəzər qaz kəmərinin tikintisi xeyli maliyyə xərcləri tələb etdiyindən və çox vaxt aparlığından Türkmenistan tərəfi başqa variant seçib. Qazın İran vasitəsilə və daha sonra Türkiyəyə nəqli variantları feal müzakirə olunur. Bu istiqamət Türkmenistanın enerji siyaseti üçün prioritetdir. Türkmenistan gelecekdə eləvə həcmde karbohidrogen ehtiyatlarını Türkiyəyə tədarük etmək niyyətindədir. Bu planlar 2024-cü ilin martında Anadolü Diplomatik Forumunda Xalq Maxsalatının sədri Qurbanqul Berdiməmmədovun imzaladığı sənədlərlə dəsteklənib. Onların arasında karbohidrogen ehtiyatları sahəsində əməkdaşlığı dair niyyət bəyannamesi və təbii qaz sahəsində tərəfdəşləğin inkişafına dair əməkdaşlıq memorandumu da var.

Türkmenistanın Türkiyəyə karbohidrogen ehtiyatlarının ixracı yaratmaq planları Avropa bazarına genişləşməsi və qaz tədarükü marşrutu yaratmağı gözləyən Qərb dövlətləri tərəfindən dəsteklənir. Layihəyə dəstək Türkmenistan-Çin enerji əməkdaşlığını və qaz sahəsində Aşqabadla Rusiya arasında münasibətləri zəiflətmək üçün nəzərdə tutulub.

Qərb istiqamətində tədarükə bağlı planları həyata keçirmək üçün Aşqabad ərazisini vasitəsilə karbohidrogen ehtiyatlarının ixracı planlaşdırılan İrandan dəstək almağa çalışır. Hələ 2021-ci ilin noyabrında İran ərazisindən Azerbaycan'a svop tədarükün təşkili haqqında Saziş imzalanıb. 2022-ci ildə qüvvəye minib. Söhbət 1,5-2 milyard kubmetr həcmində tədarükün təşkilində gedirdi. Həmin ilin iyulunda İran və Azerbaycan tədarükün ikiqat artırılması barede razılığa geliblər. 2024-cü ilin əvvəlində Aşqabad və Bakı arasında yeni müqavilələr bağlanana qədər svop tədarükü müvəqqəti olaraq dayandırılıb.

Türkmenistanın enerji siyasetinin intensivləşməsi geosiyasi dəyişikliklər və Avropa qaz bazarının transformasiyası fonunda baş verir. Aİ-nin Rusiyaya qarşı tətbiq etdiyi sanksiyalar və Rusiya qazının Avropaya tədarükünün azaldılması Aşqabad tərəfindən öz tədarükünü artırmaq imkanı kimi qiymətləndirilib. Lakin Türkmenistan üçün bu vəzifəni həll etmək çətindir. Əvvələ, Çinlə six bağlılığına görə. Türkmenistan qazının əsas alıcısı son illərdə təxminən 35 milyard kubmetr qaz alan Çindir. Türkmenistan qaz hasilatını 60 milyard kubmetr artırmağı planlaşdırır. Bu planı həyata keçirmək üçün Türkmenistanın neinkin "Qalkınış" yatağında qaz hasilatının artırılmasını, həm də hələ tikilməmiş Türkmenistan-Çin magistrallı boru kəmərinin dördüncü xəttinin tikintisi layihəsinin həyata keçirilməsini gözləyir.

Türkmenistanın Rusiya ilə münasibətlərini son on ilde inkişaf etdirmək asan olmayıb. 2016-ci ildən "Qazprom" türkmən qazını alırm. Çatdırımlar 2019-cu ildə bərpə edilib. 2020-ci ilin iyulunda 5,5 milyard kubmetr qədər qazın alınması üçün müqavilə imzalanıb. 2023-cü ildə Rusiya 5 milyard kubmetr qaz verilib. Bu da Aşqabadın tədarükünü diversifikasiya etməyə imkan verir. Bununla belə, yaxın gələcəkdə Çin və

Rusiya qaz tədarükünün hazırkı həcmərinin artırılması ehtimalı yoxdur. Moskva və Pekin artan böhran hadisələri kontekstində siyaset həyata keçirir. Müvafiq olaraq, Rusiya üçün öz qazını Çin istiqamətində təşviq etmək vacibdir ki, bu da öz növbəsində karbohidrogen xammalı mənbələrinin şaxələndirilməsi siyasetini həyata keçirir.

Transxəzər neft marşrutu

Transxəzər neft kəmərinin tikintisi, daha geniş mənada Transxəzər enerji dehлизinin formalasması ilə bağlı vəziyyət dövrü nəşrlərin və ixtisaslaşmış jurnalların səhifələrində dəfələrlə təsvir edilmişdir. Buna baxmayaraq, Qazaxistəndən qərbə neft ixracı mövzusu hələ də qeyri-regional dövlətlərin diqqət mərkəzindədir.

Transxəzər enerji marşrutunun müzakirəsi 2022-ci ilin ortalarında Qazaxistən Prezidentinin neftin xarici bazara tədarükünün şaxələndirilməsi vəzifəsini qarşıya qoymuş vaxt bərpə edilib. Üstəlik, Qazaxistən neftinin böyük əksəriyyəti Rusiya ərazisindən keçir. Buna baxmayaraq, Qazaxistən Rusiyadan və digər coğrafi istiqamətlərdən keçən neft həcmərinin nisbəti dəyişməyi planlaşdırır. Bu planları həyata keçirmək üçün Qazaxistən Kurik və Aktau limanlarını modernləşdirməyi və üç tanker təkməyi gözləyir. Bayan edilmiş planlara əsasən, Qazaxistən gələcəkdə Transxəzər Beynəlxalq Nəqliyyat Marşrutu üzrə nəqliyyatın həcmi 5 dəfə artırmağı gözləyir. Qazaxistən iddialı planları Azərbaycan, Gürcüstən və Türkiyədə dəstək təpər. Bu ölkələr yol xəritələrini qəbul ediblər ki, onların həyata keçirilməsi nəqliyyat infrastrukturunun imkanlarını genişləndirəcək. 2024-cü ildə Kurik limanının sularının dərinləşdirilməsi işləri aparılacaq, 2025-ci ildə isə Aktauda analoji işlərin aparılması planlaşdırılır. Neticədə, Qazaxistən tərəfinin səyləri qərbə ildə 7 milyon ton aqar neft neqlinə getirib çıxarmalıdır.

Ancaq bunlar hələ həyata keçirilmələri olan bütün planlardır. İndi Qazaxistən Xəzər Boru Kəməri Konsorsiumunun (CPC) işinə dərək yetirir. 2023-cü ildə onun vasitəsilə Qazaxistəndə hasil edilən 63,4 milyon ton neft vurulub. 2024-cü ildə tədarük həcmi 70 milyon tondan çox artırılması planlaşdırılır.

Qazaxistən xarici bazara neft nəqli marşrutlarını şaxələndirmək cəhdələrinin arxasında siyasi komponent dayanır. Qazaxistən Rusiya ilə six ticarət-iqtisadi əlaqələr saxlamaqdan narazı olan Qərb dövlətlərinin sanksiyalarına məruz qalmışdır. Eyni zamanda, Qazaxistən neftinin ixracı üçün mövcud marşrutlar digər istiqamətlərdə əhəmiyyətli həcmədə karbohidrogenlərin tədarükü üçün başqa variantları olmayan Qazaxistən maraqlarına cavab verir.

İranın təsiri və ixrac perspektivləri

İran Mərkəzi Asiyadan Avropaya qaz nəqlində əsas oyunçu kimi mövqeyini möhkəmləndirmək kursunu davam etdirir. Tehran Türkmenistən və Azerbaycanla svop tədarük ilə bağlı razılıqların əldə edilməsində feal iştirak edib. İran Mərkəzi Asiya karbohidrogenlərinin ixracı ilə bağlı layihələrdə feal iştirak etmək yanaşı, Pakistan qaz kəmərinin tikintisi layihəsini də irəli sürür. Buna nail olmaq üçün İran Mir qaz kəmərini çəkməyə çalışır. ABŞ Pakistanın mövqeyinə təsir edən boru kəmərinin tikintisənə qarşıdır. Buna baxmayaraq, İran İsləmabaddan layihədə dərək iştirak etməyə can atır.

İlk mərhələdə gücü cəmi 7,7 milyard kubmetr teşkil etməli olan qaz kəmərinin nisbətən kiçik imkanlarına baxmayaraq, Türkmenistən İran qaz kəmərinin tikintisində maraqlı deyil. Mir qaz kəməri layihəsinin həyata keçirilməsi Pakistanın ehtimalını azaldacaq, eyni zamanda Tehrən qaz hasilatının həyata keçirilməsi Pakistanın maraqlarına cavab verir.

Mərkəzi Asiya ölkələri - Qazaxistən, Özbəkistən və Türkmenistən aktiv enerji siyaseti aparır. Onların səyləri malik olduqları karbohidrogen potensialından maksimum istifadəyə yönəlib. Əsas səylər öz resurslarının xarici bazarlara çıxarılması üçün yeni imkanların yaradılmasına yönəldilir. Bununla belə, bir çox boru kəməri layihələri ciddi siyasi təsir altında qalır. Orta Asiyada öz maraqlarını güden xarici oyun

Qərbin ikili siyaseti Ermənistanda və Gürcüstanda baş verən hadisələrdə də özünü göstərir

Son günler Ermənistanda Nikol Paşinyanın istefası tələbi ilə kütlevi etiraz aksiyaları keçirilir. Vəziyyətin mecrasından çıxmışından narahat olan ölkənin hüquqmühafizə orqanları müxtəlif zorakı vətələrdən istifadə etməklə aksiya iştirakçılarını geri çəkilməyə məcbur etməyə çalışır. Lakin insanlar döyüslərlə də, həbs edilib polis bölmələrinə aparıslar da məqsədlərindən dönmək fikrində deyillər. Bu da polisə vətəndaşlar arasında qarşıdurmanın daha da şiddətlənməsinə gətirib çıxarır. Azerbaycanla sərhədlerin delimitasiyası və demokrasiyasına öz ağılları və düşüncələri ilə etiraz etdiklərin bildirən kilsənin nümayəndəsi olan Baqrat Qalstyanın başçılıq etdiyi "Tavuş hərəkatı"nın fealları İrəvanın bəzi mərkəzi küçə və meydanlarını bağlamağa müvəffəq olublar. Polis ise Nikol Paşinyanın istefasını tələb edən aksiya iştirakçılarına qarşı sərt tədbirləri ni gücləndirəcəyi xəbərdarlığını edir. Daha doğrusu, artıq xəbərdarlıqların nəticə vermədiyini anladığından bütün zorakı əsslərdən istifadə etməyə başlayıb. Neticədə yalnız mayın 13-də 159 nəfər aksiya iştirakçısı saxlanılıb ki, onlardan da 34 nəfər haqqında cinayet işi qaldırılaraq həbs edilibler. 27 nəfər haqqında isə pul cəriməsi tətbiq etmək sərbəst buraxılıblar. Diğerlərinə isə xəbərdarlıqlar olunub. Diqqətçəkən məqam ondan ibarətdir ki, Ermənistanda keçirilən etiraz aksiyaları zamanı polis ayaşlı, qadın, yaşlı demədən bütün etirazlılara qarşı qeyri-proporsional güc tətbiq edir, bəzi hallarda isə xəsər yetirir.

Aksiyalarda müxalifət fealları ilə yanaşı, adı vətəndaşlar, hüquq müdafiəçiləri və jurnalistlər də polis tərəfindən zorakılıq edilir, bəziləri hətta saxlanılıblar. Jurnalistlərin hadisələri işıqlandırmasına, peşə fəaliyyətini yerinə yitirməsinə mane olan polisin qanunsuz əməlliəti Ermənistana Jurnalistlər İttifaqının da etirazına səbəb olub. İttifaqın etiraz bəyanatında vətəndaşların kütlevi həbsi zamanı xüsusi təyinatlı polis dəstəsinin və post-patrol xidməti əməkdaşlarının polis zorakılığını qeydə alan 24news.am əməkdaşı Mery Manukyanə zorakılıq göstərməsi, bu zaman onun huşunu itirməsi, yaxud başqa bir epi-zodda polis əməkdaşının piləkənlərə qalxan ABC Media-nın operatoru Mher Davtyanı qəsdən arxadan itələyərək yixması, onun əlindən xəsər almışına səbəb olması faktları sadalanır. İttifaq Ermənistana hakimiyətinin iqtidarı-yönlü media nümayəndələrinə isə yum-

üstünlük verirlər. Hətta Azərbaycanda xırda bir məişət problemi "aşkarlayan" kimi vay-şüvən qoparmağa adət edən "Human Rights Watch", "Amnesty International", "Freedom House" kimi özünü dünyanın əsas insan hüquqlarının müdafiəcisi elan edən təşkilatlar, eləcə də beynəlxalq jurnalist təsisatlarının heç biri Ermənistanda yaşananlara reaksiyaları görünmür. Ermənistandan fərqli olaraq Gürcüstanda baş verənlər Qərb dərhal münasibət bildirir. Çün-

şaq, həlim münasibət göstərməsini, müxalifət jurnalistlərinə ikili standartlar və təzyiq metodu seçməsini təqdim edir. Media nümayəndələrinə sonuncu təzyiq faktı isə mediahub.am sayının əməkdaşı Nare Qevorkyanın polis maşını tərefindən vurulmasıdır. Ayağından xəsəret alan jurnalist tibbi klinikaldardan birinə yerləşdirilib. Ermənistanın müxalif media tərefindən lətə alınan və yayılan kadrlarda nümayişçilərdən birini saxlayarkən bir neçə polis əməkdaşının eyni vaxtda onun üzünə və başına necə zərbələr endirdiyi göstərilir. Digər videogörüntülərdə isə bir neçə polis əməkdaşı yərə yixilan aksiya iştirakçısını mühəsirəyə alaraq təpiklə vurdugu görünür. Daha bir etirazçı hüquqmühafizə orqanlarının əməkdaşları tərefindən sözün eśl mənasında kütlenin arasından qoparılaraq kordondan kənaraya çıxırlar.

Görünən ondan ibarətdir ki, Ermənistanın hakim rejimi ABŞ-da və Avropanın bəzi ölkələrinin aksiya iştirakçılarını necə sıradan çıxarmaq təcrübəsindən geniş şəkildə yaranılar. Hansı ki, ABŞ-da və Avropanın özərini dünənya demokratik ölkə kimi təqdim etməyə cəhd edən ölkələrdə su şırnaqları ilə aksiya iştirakçıları sıradan çıxarılmasına cəhdler edilir. Bu vəsitiələr nəticə vermedikdə atlardan, quduzaşmış itlərdən istifadə edilir. İnsanları tüstü bombaları, vahimə yaranan səs gücləndirici vəsitiərlə "zərərsizləşdirməyə" de cəhdler göstərilir. Diqqətçəkən məqam ondan ibarətdir ki, Ermənistanda aksiya iştirakçılarına qarşı amansız formada polis zorakılığı həyata keçirilər də beynəlxalq təşkilatlar susmağa

ki "Xarici təsirin şəffaflığı haqqında" qanun layihəsinin öz maraqlarına təhlükə görür. Buna görə ABŞ Dövlət Departamenti, Fransa və digər Avropa ölkələrinin XİN-i, Avropa Şurası və Avropa parlamenti ilə yanaşı, özlərini insan hüquqlarının qoruyucusu elan edən təşkilatlar etiraz aksiyalarında polis zorakılığını pisləyir, pozuntuları tirajlayır. ABŞ Dövlət Departamenti, Fransa XİN, Avropa İttifaqının açıqlamalarında "Xarici təsirin şəffaflığı haqqında" qanun layihəsinin geri çəkilməsi baredə tələb "Amnesty International" və digər təşkilatlar tərefindən deyən təkrarlanır. Bu isə həmin təşkilatların müstəqilliyini sual altına qoyur, Qərbin xoşuna gəlməyən məsələlərin insan haqları sahəsindəki "problemlər" yolu ilə əsaslandırılaraq qarşı tərəfə yedirildiğindən xəbər verir.

Bələ çıxır ki, ne qədər Paşinyan və onun başçılıq etdiyi hökumət qərbyönümlü siyaset yürüdü, Rusyanın təsir orbitində çıxmaga doğru gedir, ne Qərb hökumətləri, ne də onların təsiri altında olan QHT-lər Ermənistandakı aksiyalarda polis zorakılığına, həbslərə, qondarma ittihamlara, jurnalistlərə təzyiqlərə, siyasi opponentlərin saxlanılması, hətta səs çıxaracaq. Gəlinən nəticə budur ki, Qərb üçün insan haqları, media azadlığı, sərbəst toplasma hüququ ölkələr üzrə dəyişir. Hansı ölkə Qərb ölkəleri, Qərb institutları ilə əməkdaşlıq edir, onların istədiyi kimi davranır - indiki halda Ermənistan kimi - orada bütün sadalanan haqları tapdalaşmaq, polis zorakılığına göz yummaq olar. Hansı ölkə Qərbin iradəsinin əksinə gedir, həmin ölkələrə havada uçan milçəyin bələ hüquqlarının qorunması qərbədeklər üçün çox vacibdir. Ona görə də o fikri vurğulamaq olar ki, ABŞ-in və Avropanın demokratiyası, insan hüququ və azadlıqlarının təmin olunması barədə pafoslu bəyanatları sadəcə öz maraqlarını təmin olmasına hesablanması söz yığnağından başqa bir şey deyil.

İLHAM ƏLİYEV

Elçin Bayramlı

Bakıda nəqliyyat problemini necə həll etmək olar?

Azərbaycan o ölkələrdəndir ki, mədəni və iqtisadi potensialının çoxu, ölkə əhalisinin təxminən yarısı demək olar ki, yalnız paytaxtda cəmləşib. Ultra-urbanizasiya prosesinin mənfi təsirləri özünü şəhərdaxili nəqliyyatda da göstərir.

1990-ci ildə Bakının əhalisi etrafı ilə birlikdə 2 milyon civarında idisə, hazırda qeyri-rəsmi məlumatlara görə, bu rəqəm 5 milyona yaxındır. Beləliklə, son 30 ildə paytaxtımız xeyli "kökəldiyindən", paytaxt həyatının bütün sahələrində olduğu kimi, şəhər organizminin qan damarları sayılan nəqliyyat sistemində də vəziyyət gərginləşib.

Paytaxtın nəqliyyat sisteminde, daha doğrusu şəhərdaxili avtobus nəqliyyatında həyata keçirilən islahatlar problemi həll edə bilmədi. Son vaxtlar bəzi şəhər küçələrində xüsusi avtobus zolaqlarının yaradılmasını alqışlamaq olar, bunun nəticəsində problemin kəskinliyi bir qədər azalıb. Həmin xüsusi zolaqlar yaradılan küçələrdə avtobuslar tixac vaxtları belə normal hərəket edə bilir. Təessüf ki, heç də bütün küçələrdə belə zolaqlar yaratmaq mümkün deyil, lakin mümkün olan küçə və prospektlərdə bunun yaradılması vacibdir.

Sərnişindəşimanın daha bir paradoksal ve problemlə cəhəti var ki, bu da marşrutların düzgün təşkil edilməməsidir. Təəccübüldür ki, metrodan-metroya marşrutlar daha çox paylanıb, metro olmayan yerlərə isə eksinə, daha az marşrut işləyir. Bundan başqa, marşrut xətlərinin bir çoxu lağv edilib, hərəket xətləri qısalıdır. Bu da sərnişindəşimanada böyük disbalans yaradır. Bəzi ərazilərdə yaşayanlar şəhərin başqa yerine getmek üçün azı 2-3 marşrut dəyişməyə məcbur olurlar ki, bu da əlavə vaxt və pul itki-si deməkdir.

İldən ilə avtobusların sayının artmasına baxma-yaraq, eksər marşrutlarda sərnişinlər ayaq üstə getməyə bele yer tapırlar. Bu da onsuza yaxşı olmayan sürücü-sərnişin münasibətlərini daha da gərginləşdirib. Hər gün bir çoxumuz sürücü-sərnişin mübahisəsinin, bəzi hallarda isə hətta davasının şahidi olur.

Marşrutların və avtobusların sayı, intervali tələbata uyğun deyil. Konkret olaraq, marşrut sahiblərinə şərti olaraq 1000 sərnişini 20 avtobusla daşımaqdansa, 10 avtobusla daşımaq sərf edir. Əlavə avtobus isə əlavə xəclər deməkdir.

Daha bir məsələ isə kart sisteminə keçildikdən sonra bəzi hallarda ödəmə aparatlarının İsləməməsi və sərnişinlərin karta balans yükleməsi üçün əziiyyət çəkməsidir. Üstəlik, bu aparatlar heç də hər yerdə qoyulmayıb. Bəzi hallarda aparatlar dolur, pulu qəbul etmir, onlara xidmət edənlər isə çox gec-gec bu aparatları tənzimləyirlər.

Tramvay və trolleybus kimi səmərəli, ucuz, ekoloji təmiz nəqliyyat sistemlərinin leğv edilməsi ilə Bakıda böyük problem yarandı. İndi bu boşluğu havaya tonlarla zəhərli qazlar buraxan, şəhərdə tixaclar yaradan avtobuslar doldurur. Bir də metro, hansı ki, uzun illərdir vagonlarında sərnişinlər bir-birinin "belində" gedir. Yeri gəlmışkən, pis saatlarda metroda da həddən artıq sıxlıq olur, qatarların hərəket cədvəli isə onsuza da maksimum tezlikdə tərtib olunub bundan artıq yüksəlməsi mümkün deyil. Yerüstü nəqliyyat normal tənzimlənəcə metronun da yüksək azalar. Metro stansiyalarının sayının artırılması vacibdir və bu işi sürətləndirməye ehtiyac var.

Problemi həll etmək üçün paytaxtın şəhərdaxili sərnişin nəqliyyatında və küçələrin hərəket sisteminə əsaslı islahatlar aparılmalıdır. Tramvay və trolleybuslar bərpa edilməlidir. Bu nəqliyyat sistemləri həm ekoloji təmiz olmalı, həm gedış haqqının avtobuslara nisbətən ucuz olması, həm də çox sərnişin daşımaya qabiliyyəti, həm də istənilən hava şəraitində (tramvay) işləyə bilməsi ilə seçilir.

Problemin ən yaxşı həll yolları da regionların inkişafını sürətləndirmək olar, nəticədə əhalinin Bakı və Abşeron yarımadasına cəmləşməsi dayanar, Bakıdan regionlara doğru əksinə proses başlayar, paytaxtın yükü xeyli azalmış olar.

Öz müstəqilliyi və tərəqqisi üçün, öz şöhrətinin ən parlaq illeri üçün Azərbaycanın əbədi borclu olduğu Ulu Öndər Heydər Əlirza oğlu Əliyevin zəka və iradəsinin varisi, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Mütəfəker Ali Baş Komandan İlham Heydər oğlu Əliyevin şərefinə

PROLOQ

Dünya dolaşib qalıb,
Adamlar çəşib qalıb.
Bəndik bir təmiz ada ;
Dünya nə olur olsun -
Gülüstan, abad, ya da
Viranə olur olsun,
Qamətimiz şax olub.
Gözlərimiz tox olub,
Əlimiz qabar-qabar.
Nə qonşu tabağında
Bizim tamahımız var.
Nə düşmən qabağında
Əyilmışık, sənmişiq.
Ruzimizi özümüz
Tər töküb qazanmışıq.
Bir qarın çörək üçün
Kiminse ələltisi,
Qara qulu, köləsi,
Diş ağrısı, forpostu,
Şaxtalı ayağının
Tozu olmamışiq biz.
Yaranişdan, binadan
Bizim vüqarımız var.
Bizim Vətən andımız,
Vətən şüarımız var.
Ancaq heç vaxt, heç zaman
Murdar daban yalanı
O murdar haylar kimi
Min bir oyundan çıxıb :
İmekleyib, sürünbüb,
Gah itib, gah görünüb
Ordan iy çəkə-çəkə,
Burdan iy çəkə-çəkə
Göz gəzdırıb, vurnuxub,
Kola-kosa baş soxub
Ovçuya ov axtaran
Tazi olmamışiq biz.

Valeh Sefiyev

Otuz qış ötürmüşük,
Yaz, bahar keçirmişik.
Aslan kimi, şir kimi
Dərin yaralar alıb
Ağrılar keçirmişik. -
Quzu olmamışiq biz.
Çox gəliblər, gediblər,
Çox hədyan danışıblar.
Bizi çox incidiblər,
Çox hədləri aşıblar,
Hoqqalar çıxardıblar.
Bizi hədəleyiblər,
Bize göz ağardıblar,
Barmaq sirkəleyiblər.
Halal torpaqlarımızın
Bir qarışını belə,
Qara daşını belə,
Düşmənə təslim etmək?!..
Üzü qara, şərefsiz

YAZDIR, ŞƏHİD ANASI

Dünyadan köçüb getmek?..
Razi olmamışiq biz !
Razi olmamışiq biz !
44 günlük o döyüş....
İgidlərin ölümü
Bizi yaman incidir,
Bizi yaman ağrıdır.
Bir gecənin içinde
Analar neçə dəfə
Ağır yuxular görür:
Görür, oğlu can verir!
Yuxusu qara gəlir ;
Öz qara yuxusunda
Analar fikrə gedir,
Yəqinlik hasil edir,
Qəti qərara gelir :
- Oğulların ölümü
Həqiqidir, doğrudur !
Analar bu yuxuya
İnanmaq istəmirələr.
Tez, hövlək oyanıb,
Sağa, sola boyanıb,
Oğul da gözləmirlər.
Haldan-hala düşürlər:
Huş aparrı, yatırlar.
Analar yuxuda da
Dərdə, qəmə batırlar.

... Çox əzəblər çəkmışik,
Bürüze verməmişik,-
Qəlbimizdə ağlayıb,
Qəlbimizdə çökmüşük.
İkibaşlı qartalın
Sinəmizdə oturub
Canımızı diiddiyi,
Qanımızı içdiyi
O dəhşətli zamanlar...
O ahlar, o amanlar...
Kökümüzü sarsıdan
Məhrumiyyətlər dolu
İller keçib aradan.
Heç ağıla gelmeyən
Sərhəd, hüdud bilməyən
Erməni barbarlığı...
Erməni murdarlığı...
Kəmərlərdə can verən,
Balaca biləkləri,
Qırılmış sümükleri

Bu vəhşət yuvasını,
Rəzalət kahasını
Dünyaya nişan veren
Bizim o qotaz-qotaz
Körpələrin naləsi,
Əzablı hekayesi:
...Yaradan özü bize
Səbir əta eləsin,
Dözüm versin, tab versin.
Mənim bu sualıma
İşimizə qarışan,
Artıq - əskik danişan
Erkeyi erkək ərli,
Yubkali, manikürlü,
Dodaqları boyalı,
"Çox abırlı, həyalı"
"Bacılar" cavab versin:
-Xalqımın ilk əsgəri,
Xalqımın ilk şəhidi,
Ümidsizlik fəryadı
Dünyaları bürüyen,
Kəmərlərdə çürüyen
O məsum bir körpənin
Nə günahı var idı!..
Bağça uşağı idı:
Onun bu gen dünyadan
Umacağı nə idı?!
O bir evin, ocağın,
Xoşbəxtlik tacı idı.
Bir tike mehribanlıq,
Sevgi möhtacı idı.
Səhərdən axşamacan
Özü kimi balaca
Körpə dostları ilə
Atılıb-düşürdü o.
Gülüb-güləşirdi o.
O həle dünya nədir,
Sühl nədir, dava nədir? -
Bilmirdi, anlamırı.
O güneşe, işığa
Çıxmaja telesirdi.
Oyuncaq maşınıni,
Kuklasını gəzirdi.
Ölüm nədir bilmirdi,
Ölümə inanmirdi...
O niyə ölməliydi?

...Son nöqtələr olmadı.

O dəhşətli zamanlar
Daha nələr olmadı?
... Qanlı 20 yanvar!
... Xocalı faciəsil!
Erməni barbarlığı,
Erməni murdarlığı.
Günün günortasında
Dünyanın ortasında
Dünyanı heç nə sayıb,
Allahın özündən də
Çəkinməyib, qorxmayıb,
Əlindən, ayağından
Divara mışmarlayıb,
On üç yaşlı qızımın -
Şirin-şəkər balamın,
O südəmər balamın
Diri-diriləninin,
Sinəsinin, qarnının
Derisini soyular,
Gözlərini oyular.
Balamın əzabından
Kaftarlı, fahişəli
Haylar həzz alırdılar.
O dərisi soyulmuş
O gözleri oyulmuş
Balam əldən düşürdü,
Haldan, dildən düşürdü,
Onlar əl çalırdılar.
Balam ölüne kimi. -
Soyulmuş bədəninin
Sulu-sulu son qətrə
Qanı geləne kimi
Şərabdan içirdilər.
Xumarlanıb, keflənib
Böyük Ermenistanın -
Zəherli bir xülyanın
Yeline uçurdular.
O murdar, rəzil haylar
Bir-birinə göz vurub,
Saatlarını qurub
Saniye sayırdılar,
Dəqiqe sayırdılar.
Mənim südəmər balam
Ağrıdan qırılırdı ;
Sahibsiz, boş göylərə
Məlul-məlul boyanıb
Baxıb, göz dolandırıb
Ağlayıb qışdırırdı.
Yeddi dəqiqə sonra

Canını tapşırırdı.
"Tamaşaçı" qatillər
Xaçaturlar, aramalar...
O fahişə əmənlər,
O nüftəsi haramlar
Xorultusu böhtan, şer
O murdarlar, iyrənclər,
Donuzdan törəmeler
Tüpürüb biçağına,
Balamı tikə-tikə
Doğrayıb tökürdülər
İtlərin qabağına
Yeddi dəqiqə!.. Bir az
O yan, bu yan olsa da
Nəticə aydın idi,
Hesabat dəqiq idi.
Bütün türk dünyasında
Erməni vahiməsi,
Xofu yaratmaq üçün,
Məqsədə çatmaq üçün
Bu da yaxşı təcrübə,
Tədqiqat, tədqiq idi.
Avropalı cənablar
Bu qanlı faciəni
Kitablardan oxuyub-
Çiçək kimi qoxuyub
Məst olub gedirdilər.
Darılmayıb, gör hələ
Oynayıb gülə-gülə
Nə xəyal edirdilər :
Dünyanın ən humanist,
Xeyrxah, ədaləlli
Xalqı olduqlarına ;
Guya hamidan artıq
Yetkinləşib kamala,
Ağla dolduqlarına
Əminlikdən dolayı
Şadıyanalıq eləyib
Şərəfyab olurdular.
Feyzyab olurdular.
Onlar, o imansızlar,
Vicdansızlar, qansızlar
Nə göz yaşı axıdib,
Nə də saç yolurdular.

Ay "humanist, sülhpərvər,
Ləyaqətli, xilaskar"
Avropalı cənablar!
Sizin də gözünüz var,
Seçin ağı qaradan
Budur, budur, bax budur
İnsanlığı sarsıdan.
Heç ağıla gelməyən
Sərhəd, hüdud bilməyən
Erməni barbarlığı,
Erməni murdarlığı.
Bəşəre təhlükədir,
İnsanlığa ləkədir
Erməni mövcudluğu,
Gerçəkliyi, varlığı.
Avropalı cənablar!
Cənab Avropalılar!
Çox gözəl bilirsınız
Kim yolluyuq, biz kimik?-
Biz sizdən çox qədimik.
Kökümüz, əslimiz var.
Tarixlərin şöhrəti
Qəhrəman nəslimiz var.
Döñə-döñe tapşırıb
Demisiniz, bilirik.
Biz də ömür sərmüşük
Göre-göre gelirik.
Ermənilər "bacınız",
Turan eli özgədir.
Onda buyurun, baxın :
Bu barbarlıq, murdarlıq
Sizin üçün güzgündür.
Özünüzi tanıyın ;
Dünya zarafat deyil
Avropalı cənablar !..
Sağı, solu görməyib ;
Ölümlərə, qanlara,
Bir nəzər yetirməyib
Boş, mənasız, faydasız
Söz danışmağa nə var ?

Təmiz, xoş niyyət ilə
Havadarlıq eləmək !.
Hamiya rahat həyat
Firavanlıq diləmək !-
Kim alqışlamaz bunu?..
Dünya yaxşı tanır
Kimin kim olduğunu.
Bu qarışq zamanda,
Bu dolaşıq zamanda
Avropalı cənablar !
İnsafın, mürvəvətin
Harada qaldığını,
Bozarmış, köhnə, nimdaş
Qəlbini yırtğından
Harada saldığını
Vecinə almayan var.
Erməni tənəha deyil,
Yazlıq, binava deyil
Köhnə "bacılarınız",
Bir-birinize həyan,
Doğma, eziqlərsiniz.
Havadarlıq eləyib
Qəddarı daha qəddar,
Murdarı daha murdar
Eləyen sizlərsiniz.
Avropalı cənablar !
Bu barbarlıq, murdarlıq,
Bu cəlladlıq, qəddarlıq
Nə birinci kərədir,
Nə sonuncu kərədir,
On üç yaşlı balamın
Əzablarına görə
Mənim nə nifretim var,
Hamısı sizlərədir.
Avropalı cənablar !
Gözünüzün öündə
Körpələr şaqqlanır,
Tikə-tikə doğranır. -
Dayan deyən olmur heç.
Siz insan deyilsiniz !
Vicdanınız ağrımır,
Gözləriniz dolmır heç.
Söz ağlayır dilimdə ;
Hırsımdən, acığımdan
Qələm tutmur əlim də.
Baxıram bir kənardan.
Danışan, haray salan,
Fəryad edən ürekdir :
-Avropalı cənablar !
Sizi qınamıram mən.
Namus, qeyrət, ləyaqət
Gözləmirəm sizlərdən .
Türkün kim olduğunu,
Necə təmiz, pak olan
Müqəddəs bir anadan
Kişi doğulduğunu
Duyub-dərk etmək üçün,
Kamala yetmək üçün
Sizə zaman gərəkdir.
Hələ size çox sınaq,
Çox imtahan gərəkdir.
Ancaq bu gün, bu saat
Size haramdır həyat !
Avropalı cənablar !
Tanrı möhlət versəydi,
İmkan, qüvvət versəydi
On üç yaşlı qızımın -
Şirin-şəkər balamın,
O südəmər balamın
Əzablarına əvəz
Başınıza göylərdən
Atəş, od əleyərdim.
Dünyanın bir künçünə -
Ya dərya kənarına,
Ya da bir cəngəlliye
Anlaqsız, quduz olmuş
Heyvan sürüsü kimi
Toplayıb, yiğib sizi,
Gözlərimi yumub mən,
Bir anda uf demədən
Kəsərdim nəslini.
Yaradana şükürler,
Dualar eləyərdim.
Avropalı cənablar !
Mənim adətim deyil -
Fürsəti bada verib,

Yarımçıraq iş görüb
Həyatımı kəm etmək :
Bir dərənin dibində
Çürədüb leşinizi
Qurda-quşa yem etmək
Kaş qismətim olaydı. -
O qüdərtim olaydı !
Yenə, yenə, yenə də
Soyumazdı ürəyim,
Açılmazdı çıçəyim.

Diri-diri soyulan
On üç yaşlı balamın
Əzablarına görə
Gen dünya başıma dar.
Mənim nə yaşayışım
Nə günüm, rüzgarım var,
Sınıb yanına düşüb
Mənim qolum, qanadım.
Zəhərdir, zəhrimardır
Bütün ömrüm, həyatım.

Erməni casusundan
Necə murdarlıq görüb,
Bütün ermənilərin
Qətlinə fərman verib.
Əmirin qərarından
Göylər də razı qalıb.
Yer üzünə, dünyaya
Gur işiq, nur əleyib.
Əmirin öz anası
Or dunun qabağında
Ləçək açıb Əmirdən
İnsaf, imdad diləyib.
Türk oğlu anasının
Sözünü, ricasını
Göylərdən, səmalardan
Aşağı endirmeyib -
Ananı sindirmayıb.
Bunu öz qüdətinə,
Şanına, şövkətinə,
Hökümdar qüruruna
Əmir yaraşdırımayıb. -
Murdar ermənilərin
Hamısını qırmayıb

Şöhrətimiz, adımız...
Qələbe paradımız...
Dünyada daşdan keçən
Sözümüz, buyruğumuz.
Şərin başını yaran
ÖZ DƏMİR YUMRUĞUMUZ...
Guya avropalılar
Dünyaya sahib imiş.
Hər xırda işdə belə,
Ağır görüşdə belə
Guya çox vacib imiş
Onların fikri, rəyi.
Nəyi qadağan edib
Nəyə doğru deməyi.
Avropalı cənablar
Dünyanı zərrə-zərrə
Mikroskopdan keçirib
Sağa nəzər yetirib
Sola diqqət edirlər.
Guya qeyrətə gelib,
Özlərinə borc bilib
Hamını ədalətə,
İnsafa, mürvəvətə,
İnsanlığa, şəfqətə
Haqqə dəvət edirlər.-
Nə böyük riyakarlıq?!..
Rəzalət, fitnəkarlıq?!..
... Bu dünyanyan iyəsi
İlahi, nə çox imiş!..
Xəbərimiz yox imiş :
Deyirlər: gülə dəyib
Kilsənin suvağına,
Kərpicinə, damına.
Dünya hamımlızındır;
Onun burnu qanayıb,
Ayağına daş dəyib -
Bərk dəyib, yavaş dəyib?
Sorgu, sual edirlər,
Xiffət, melal edirlər
Üstümüze gəlirlər :
- Düz yoldan çıxmışınız.,
Siz əyri baxmışınız
Dünyanın adamına.
"Siz əyri baxmışınız
Dünyanın adamına..."
Nitqə bax, çıxışa bax!..
Yerə, göye sığmayan
Humanist baxışa bax!..
Utanmaq, xəcalet yox.
Abır, həya, ismət yox.
Bu boyda kainatda
Gözləri yaşlı, nəmli,
Tənəha, köməksiz qalan

Xocalıdan bu yana
Yuxum ərşə çəkilib.
Sakit dura bilmirəm,
Dinc otura bilmirəm.
Yuvasız bir qartalam,
Yuva qura bilmirəm -
Qəzəbim aşib-daşır.
İndi zaman başqadır.
İndi dövrən başqadır.
Düşmən üçün qorxudur,
Vahimədir kölgəmiz.
Turən kitabımızda -
Bizim hesabımızda
Hər doğulan körpəmiz
Beşik yanında belə
Qəhrəman, qədd-qəmətli,
Tufanlı, cəsaretti
Qeyrət çəkən kişidir.
Xəbər çatıb mənə də
Qulaqlarım eşidir :
Bütün Turan elində
Çoxdan yada düşməyən,
Köhnəmiş, unudulmuş
Bir söz-söhbət dolaşır. -
Qızışır, tügən edir.
Dünyanı silkələyir. -
Yapışib yaxasından
Bir dən geri bax deyir.
Gizlin söhbətimiz yox.
Ucuz qeybətimiz yox.
Üz-üzə dayanmışıq,
Göz-gözə dayanmışıq.
Bu elin, bu obanın
Mən də bir yazan əli,
Aydın danışan dili.
Dünya, sözüm sənədir :
- Bizi, özünü tanı !
Etibar, vicdan hanı ?
Bu namərdlik, nankorluq,
Bu kəmfürsətlik nədir ?
Bu biqeyrətlik nədir ?
Qəzəbim aşib-daşır.
Bizim Turan elində
Bir söz-söhbət dolaşır.
Qızışır tügən edir
Qızıl bayraq götürüb
Silahlı üsyən edir:
- Deyirlər Əmir Teymur
Buralardan keçəndə,
Dəstəməzini alıb,
Namazını da qılıb,
Kefi kök, damağı çəq
Bulaqdan su içəndə,

... Son nöqtələr olmadı,
O dehşətli zamanlar
Daha nələr olmadı?!
... Torpaqların işğali,
Bir milyon qaçqınımız.
... Cəllad əsirliyində
Neça gəlin, neça qız...

(Belə danışan yerde,
Elə danışan yerde
Qoy məni vurğun vursun,
Dilim, ağızım qurusun.)
... Düşmən əsirliyində,
"Gelin-qız" deyiləndə
Əskik öğullar kimi
Dünya bizə baxırdı.
Qeyrət bizi boğurdu.
Belə yaşamaq bizə
Ölüməndən də betərdi.
... Məqam çatdı, yetişdi,
Nə fürsət axtarıldı,
Nə "İZİN" yada düşdü.
Ali Baş Komandanım
Əmr etdi, qərar verdi.
Komandan alqışlandı,
Qanlı döyüş başlandı.
Ağ qanadlı mələklər,
Göylərdə dövrə vurdu.
Ayiq-sayıq 44 gün,
Başımızın üstündə
Burda, keşikdə durdu.
Yağı nəfəs dərməmiş,
İlk saatdan, ilk andan,
Ağır toplar gurladı,
Düşmən düşdü amandan...
Özü amansızlığın
Ocağı ola-ola,
Gözləri dola-dola

Boyun büküb, yalvarıb
Bızbən aman istədi.
Baş yolub, yaxa cirib,
Qulun kimi çığırib
Afrika çaqqalından,
Hindistan baqqalından ,
Tayqa bataqlığından,
Paris bacılığından,
Amazon meşəsindən,
Fars-İran nəşəsindən -
Dünyanın ən yiyəsiz,
Təsbehli, əmmaməli,
Əngəlli güşəsindən
Haray, imdad gözlədi...

... Hərbi komissarlıqda,
Azərbaycan bayrağı
Şəstlə dalgalanırdı.
Ürekler coşqun idi,
Gözlərdə od yanındı.
İntizamlı, nizamlı,
Qətiyyətli, inamlı
Növbələr uzanırdı.
Oğullar tələsirdi -
Düşmənə zərbə vurub
Qələbələr çalırdı,
Zəfərlər qazanırdı.

Silaha sarıldilar...
Sıradə dayandılar...
Onlar tek-tek öldülər!
Tarixi keşməkeşli-
Təlatümlü, qovğalı,
Möhtərəm, qədim, ulu
Xalqımıza əbədi
Ölməzlik qazandılar. -
Əbədi bəxtiyyarlıq,
Şərəf-şan qazandılar.
Qüdrətli Azərbaycan! -
Əşrin hesablaşlığı
Yurd, ünvan qazandılar.
Onlar tek-tek öldülər! -
O ərlər, o igidlər,
O qəhrəman şəhidlər
Bize ruh, həyat verib ,
Nəfəs, qol-qanad verib,
Xəcalet tərimizi
Alınımızdan sildilər.

Qarşı düşmənlərimiz
Susmaq bilmirdi hələ.
Darmadağın edilib
Təslim olsalar belə
Yixılıb ölmürdülər -
Ağila gəlmirdilər.
Bizim qəlebəmizi,
Şanlı zəfərimizi
Həzm edə bilmirdilər.
Zaman kəlbətin idi,
Qolu zora düşmüdü.
Çünki "Artsax" mərəzi
Bir köhnə azar kimi,
Bir paslı mismar kimi
Mənfur ermənilərin
İliyinə, qanına,
Sümüyünə, canına
O qədər geyişmişdi,
Onu oradan çəkib
Çıxartmaq çətin idi.
"Kiş!.. Kiş!.." ilə heç zaman
Çıxmaz donuz daridan ! -
Bu söz yadigar qalıb
Bize ata-babadan.
Qulağımızda sıraqa,
Yadımızdadır hər an .
Elə bu an, bu zaman
Bir səda gəlir haqdan:
- Şair, vaxtimız azdır ;
Tuş gəlməmiş qınağı
Fikrini aydın söyle
Gen gəz söz oynatmadan.

Ardı Səh. 10

YAZDIR, ŞƏHİD ANASI

Əvvəli Səh. 9

... "Kiş!.. Kiş!.." ile heç zaman
Çıxmaz donuz daridan ! -
Döğrudan da beləymiş ! -
30 il davam edən
Danışqlar, sõhbətlər
Hamısı kuy -kələymış !..
Divan-dərə, haqq nedir?..
Torpaq qaytarmaq nədir?..
Murdar düşmənlərimiz
Şiniyib durmuşdular ;
Elə qudurmuşdular
Özlərinə qəhrəman,
İgid, cəbhələr yaran
Qoçaq xalq deyirdilər.
Bize məğmün, cürətsiz,
Cəsarətsiz, taqətsiz,
Qorxaq xalq deyirdilər...
Qəddar düşmənlərimiz
Döyüş meydandanlarında
Dəmir yumruğumuzun
Zərbəsindən sarsılıb
Sarsaq olandan sonra;
Naçar, ələcəz qalıb
Sarsaq, sərsəm gözləri
Yaşa dolandan sonra
Daldalıqda, batında -
Damda, divar dibində
Zülüm-zülüm ağlayıb ,
İtib-batanlarına
Matəm, hüzün saxlayıb
Aşkarlıqda, zahirdə
Hövl edib bir də, bir də
Sağ yana hüründülər,
Sol yanı qapırdılar.
Tribunalar qurub,
Əfsanələr uydurub
Nağıllar demək ilə,
Feryad eləmək ilə
Təsəlli tapırıldılar :
- "Dünən ağlatdığımız ,
Diri-diri alovə,
Tonqala atdiğımız
Adamlar deyil bunlar
Ayri çinlər, poqonlar,
Ayri gözlər, qeyzlər,
Ayri hiddətlər, hirsələr,
Ayri əllər var burda.
Harda görünüb, harda ?!.
Deşmir top mərmisi də ! -
Nəsildəndir, zatdandır -
Sinə də poladdandır
Bu ayri adamlarda.
İrəvan qan ağlayır:
Tək qalib təklenmişik,
Qırılıb tükənmişik .
Başımız nelər çekir?!

Dünya da bunu görür.
Ancaq "Böyük bacımız"
Bize xəbər çatdırıb
Təze tapşırıq verir:
- Ağrıdağ orda qalıb, -
Çətində, darda qalıb.
Nə Qarabağ, nə filan?!.
İndi daha möhtəşəm,
Əzəmətlidir plan.
Daha genişdir meydan.
Daha böyükdür imkan.
Laçında, Kəlbəcərdə,
Şuşada, Ağdərədə,
Ağdam deyilən yerdə,
Daşaltıda, - orada! -
Daha harda, harada?!.
Gözlərindən o dəhşət,
Qorxu çəkilib məger?

Xocalı faciyesi! -
Ağrımır, qövr eləmir?!.
O cur derin yaranın
Hovu çekilib məger?
Rahatlıq tapa bilməz,
Arxayın yata bilməz.
Qalxıb qorxaq əlləri
Silah da tuta bilməz
Sinəsindən vurmuşuq,
İnadını qırmışq,
Gözlərinin tovunu
Çoxdan almışq türkün.
İndi bu saat, bu gün
Bizim tərifimizdə,
Qolumuzun gücüdür,
Yanımızdadır Zaman.
Burnunu ovmailiyq,
Birbebir qovmailiyq, -
Biz Türkün ayağını
Kəsməliyik Qafqazdan!
Hələlik, canı budur
Sualımın, sorğumun:
Cumun, Bakıya cumun! -
Çəkinməyin, qorxmayın,
Yubanmayın, amandır.
Yaddaşınızdan silin
Sehrkəri, sehri .
Arxayın olun, bilin,
Dilsiz qoyunun yemi
Arpadır, vələmirdir.
O ayri adamların
Sinəsinin zirehi
Nə daşdır, nə dəmirdir, -
Çitdəndir, cunadandır.
Qorxub "çit"dən, "cuna"dan
Qaçmaq olmaz meydandan
Hər eli silahlıdan -
Qaraltıdan, kölgədən
Xoflanmayın, hürkmeyin,
Ayaq geri çəkmeyin.
Cumun, Bakıya cumun!-
Elə ki, Bakımızi
Qoşun çəkib aldınız,
Orada Şəumyana -
"O şanlı qəhrəmana"
Başı göyləre çatan
Bir heykel ucaldınız...
...Biz də axmaq deyilik ; -
Qanmaz uşaq deyilik
Biz də çörəyimizi
Qulağımızla deyil.
Ağzımızla yeyirik .
Bu gün bütün dünyaya
Car çəkirik, deyirik,
Dünyada hamidan çox
Bizə ürəyi yanan,
Arxamızda dayanan
Öz "süd anamızı"da
Xəbərdar oləyirik. -
Təkrar-təkrar deyirik:
- Dünən ağlatdığımız,
Diri-diri alovə,
Tonqala atdiğımız
Adamlar deyil bunlar.
Ayri çinlər, poqonlar,
Ayri şərtlər, diktlər
Ayri nitqlər, hikkələr,
Ayri dillər var burda.
Belə güc, belə qüdrət ,
Belə cürət, cəsəret
Harda görünüb, harda?
Deşmir top mərmisi də! -
Nəsildəndir, zatdandır -
Sinə də poladdandır
Bu ayri adamlarda.
Bu ayri adamlarda.
Şübəhesiz, bu adamlar

Ayri yandan gəliblər.
Biz başı batmışların,
Günləri qara gelib
Bəxtləri yatmışların
Heç xəbəri olmayıb. -
Bəlkə de bu adamlar
Lap bizim yanımızdan:
Elə bu İrvandan,
Ya da köhnə yurdumuz
Dost Livandan gəliblər?!.
Düşüncəmiz yorulub,
Gözlərimiz kor olub
Qaramı basır bizi? -
Heç taniya bilmirik
Özümüz özümüzü.
Nə deyek zəmaneyə?
Bizim taleyimizi
Yazan belə yazıbdır.
Bəd yuxular görürük ;
Bizim bəd yuxuları
Yozan belə yozubdur:
- O, ayri adamların -
Onların şikarıyıq!
Ərəsatı-məhşəri
Haçan yada salmışdıq?
Dünən o vurhavurda
Çox adamların burda
Biz canını almışdıq!
Əvəzini onlara -
O ayri adamlara
Bire min qaytarıq.
Qartal kimi şığıyb
Ley kimi gəlir onlar
Səmadan üstümüze .
Başımız bəladadır
Torpaq çəkir kamına,
Göy durub qəsdimizə.
Naləmizi eşidib ,
Yəqin, fəryadımız da
Ona çatıb, yetişib .
Olsa lap Ərzurumda,
Yubanmasın bir an da
Qoy gəlsin Qara keşiş
Qəbrimizi qazdırınsın.
Bu meyitləri yusun,
Geyindirib basdırınsın.
Bitib, tükənib daha
Bizim iqtidarımız
Boğazımız kəndirdə ;
Hani, hani, bəs hani
Tİqrən babalarımız?!..
Belə qalxıb məzardan
Bir quru canımızı
Onlar qurtarsın dardan?!...
Müdhiş həyatımızı
Onlar yoluna qoysun?!...
Onlar dua ełəsin,
Tanrı bizi qorusun.
Axı: "Vurun!.. Öldürün!..
Parçalayın!.. Dağıdın!..
Qan tökünl.. Qan axıdin!.."-
Onlar biza demisi -
Vəsiyyət eləmişdi,
Kitablarda yazmışdı,
Daşlar üstə qazmışdı..."
...Bəli, bu minval ilə
Bu hal, bu əhval ilə
Qəddar düşmənlərimiz
Bizim ağır, möhtəşəm
Dəmir yumruğumuzun
Zərbələri altında
Başlarını itirib,
Zariyib, inildəyib
Sayıqlayırdı belə.
Murdar ağızlarına
Gələni deyirdilər. -

Guya düz edildilər.
Anlamırdılar hələ
Sözün ucundan tutub
Ucuzuğa, heçliyə,
Puçluğa gedirdilər.
Nə var, nə var ortada? -
Fürset getmişdi bada.
Yüz illik bəyanatlar,
Qerarlar, hesabatlar,
Fərziyyələr, gümənlər,
"Dəqiq", hazır planlar
Başdan ayağa kimi
Xatalı, səhv olmuşdu:
O "Böyük Ermənistən!" -
Yüz illərin xülyası
Yüz minlik ordumuzun
Sücaeti öündə
Yüz yox, heç 44 gün də
Duruş gətirməmişdi -
Əbədi məhv olmuşdu.
...Bəşər ayıqlığını
Hələ itirməmişdi.
Bütün dünya görürdü:
Ərzin suallarına,
Əsrin suallarına
Mükəmməl, aydın, dürüst
Ali Baş Komandanı
Özü cavab verirdi.
Rəhbərimin diliindən
Hamı bunu eşitdi
Yer də, Gök də şahiddi:
- Qələbəni qazanan
Vətən oğullarının
İgidliyi, mərdliyi
Qüdrəti, hünəriydi!
Bu söz başdan, binadan
Ali Baş Komandanın
Dilinin əzbəriydi
Rəhbərimiz dünyanın
Harasına gedirdi
Böyük iftخار ilə
Haqqı bəyan edirdi.
Xalqımızın qüdrətindən
Bütün dünya xalqları
Xəbərdar olurdular
Bizi istəməyənlər,
Bu gün də lovğalanıb
Qan-qan deyən düşmənlər
İçəridən burxulub,
Əzilib, ovxalanıb
Tərimar olurdular.
Dərin bir köks ötürüb
"Bu nədir?!" deyirdilər.
Qara dəsmal götürüb
Qara da geyirdilər.
Bu döyüşün, zəfərin
Birinci qəhrəmanı
Azərbaycan zabiti,
Cəsur əsgəri idi.
Bütün qələbələrin
Bünövəsi, əsası
Onların cəsarəti,

Əzmi, hünəri idi.
Ən keçilmez sedləri,
Bəndləri qırıldır.
Qranit qayaları
Öz yumruqları ilə
Onlar dağırdırdılar.
Ayri adamlar kimdir?
Zaman Ali hakimdir;
Ağ da bəlli, qara da.
Yüz il bundan sonra da
Bu torpağı əleyin,
Ələk-vələk əleyin
Misqal-misqal yoxlayın. -
Hesabı itirmeyin,
Yadınızda saxlayın :
Aslan ruhu, cürəti,
Coşqunluğu, siddəti -
Bizim qanımızdır O.
Bizim atəsimizdir,
Həyacanımızdır O.
Bizim torpağımıza,
Öz Qarabağımıza
Öz qanımız tökülib.
Doğma Vətənimizdə
Öz qanımız bu qədər
Ətirli, təravətli,
Şöhrətli, şərafətli
Çiçək açıb, gül olub .

Onlar tək-tək öldülər! -
O ərlər, o igidlər,
O qəhrəman şəhidlər
Vətəni azad görüb,
Bəxtiyan, abad görüb
Rahat nəfəs aldilar -
Bir qəlb, bir can oldular,
Hamisi bir-birinə
Doğma əziz, sevimi,
Dost, məhrəban oldular -
Ruh-i-rəvan oldular
Razılıq, sevinc saçan
Böyük bir coşqu ilə
Vətənin qarşısında
Min dəfa baş endirib
Halallıq istədilər:
- "Başın sağ olsun, Vətən!
Haqqını halal eyle.
Biz səfər üstündəyik,
Mənzilimiz uzaqdır,-
Yol gedirik!" - dedilər -
Halallıq istədilər.
Onlar tək-tək öldülər! -
O ərlər, o igidlər,
O qəhrəman şəhidlər
Yer üzündə, dünyada
Çox şər-xata gördülər,
Çox qan-qada gördülər.
Bütün Yer aləmini -
Bizi bəyənmədilər -

Ardı Səh. 11

Əvvəli Səh. 10

Göylərdən gəlmışdilər,
İlahi dərgahına -
Göylərə çəkildilər.

Bizim haqq davamızın
Səsi, sorağı çoxdan
Yaradana çatmışdı.
Tanrı Yer aləmini
Səhmana salmaq üçün
Özü əl uzatmışdı.
Bünövresi, dayağı
Təməli olmasaydı,
Arxasında həmişə
O qüdret sahibinin
Öz əli olmasayı,
Nəhayətsiz, hüdudsuz
Kainatın qoynunda -
O xatalı tünlükde,
Qan-qadəli tünlükde
Bizim bu yer kürəmiz -
Heyatdan küskün, incik,
Sapand daşından kiçik
Miskin planetimiz,
Yorğun düşüb ləhləyən,
Əsnəyen, mürğüləyən,
Başı döşənү döyen
Əzgın planetimiz,
Üzgün planetimiz
Necə dinclik tapardı ?
Necə qərar tutardı ?
Bizim qəlbimizdə,
Şanlı zəfərimiz
Yerin, Göyün sahibi
Yaradanın, Xalıqın
Xeyir-duası vardi.
Bunu bizdən də yaxşı
Dünya anlamalıdır.
Dünya ağıla gelib,
Yola, sığala gelib
Xəlq eləyən qüvvəni,
Haqqı tanımalıdır.

Ay şəhid anaları!
Ay şəhid ataları!
Zəfər bayramlarında,
Hamidan çox sevinin.
Başınızı dikt tutun.
Allah eləməsin!...Mən
Tapşırıram, demirəm
Heç vaxt unudulmayan
İnsanları unudun.
Bizim eldə, obada,
İnsanlığı yaşıdan,
İnsanların həyatda
Təmiz, düz İlqarıdır.
Analar həssas olur:
Bu gün, bu bayram günü
Analaların hamısı
Şəhid analarıdır.

...Üfűq alışib-yanır,
Vətən nura boyanır.
Qələbənin dadını
Duyub yaşamaq üçün
Döz, dur, şəhid anası!
Matəm libası geyib,
Bayati, ağı deyib
Qapılmaq qəmə, dərdə.
Bilərm, bu gün sənə
Dünyanı versələr də
Azdır, şəhid anası!
Bu yerdə, bu meqamda
Sözü var vicdanın da.
O şəhid balmızın
Xidmətləri yanında
Mənim şeir yazmağım,
Uğurlar qazanmağım -
Karım, keramətlərim -
Sənətkar xidmətlərim
Bu yurda, bu ocaqda
Qızıl qanımız hopan
Bu qüdətli, qocaman,
Bu müqəddəs torpaqda
Qərinələr sovuşub
Dolanıb dəyişə də
Adamlar nəsil-nəsil

Ümmandan bir damla da
Şərafetində deyil.
Belə ahil yaşımda :
Artıq köcümü çatib
İşqli dünya ilə
Vidalaşan vaxtında ;
Yiğisib, hazırlaşib
Köhne tanışlar ilə
Halallaşan vaxtında
Nə yorğunum, nə üzgün.
Qalıq, boynumun yükü
Yoxdur bir başqa işim.
...Əsla sinan deyilsən
Yalvar-yaxar eleyim :
- Məğrur dayan, əyilmə!-
Bu sücaetin üçün,
Mənəm sənə bəxşışım,
Hədiyyəm, payım, bu gün
Əzəmet, vüqar dolu,
Təravət, bahar dolu,
Vur-tut beş-altı kəlmə
Sözdür, Şəhid Anası !
...44 günlük o döyüş, -
O sıçrayış, dırçılış
Bizim xalqımız üçün
Namus məsəlesi yidi,
Qeyrət məsəlesi yidi,
Şəref məsəlesi yidi.
Döyüş meydanlarında
"Ya qələbə, ya ölüm!" -
Bizim bu şəhərimiz
Təmiz əqidələrin,
Vicdanların səsiydi,
Əcdadların səsiydi.
Kainat titrəyirdi -
Yer-Göy uğuldayırdı,
Gur-gur guruldayırdı -
Sabahın məramını
Göy Yerden soruşurdu.
Başlarını itirib
Sərgərdan qalmışdilar,
Pərişan olmuşdular
Bütün Qərb "dahiləri".
Hesab öne gəldi.
Onlar hesab çekirdi,
Onlar bunu biliydi.
Bu müqəddəs davada
Sıravi əsgər kimi
Türkün hərb dahiləri,
Siyaset dahiləri
Qətiyyət dahiləri
Atatürkün, Heydərin
Ruhu da vuruşurdu.
Şükürlər olsun qıdas
Qalmadı qiyamətə,
Güçümüzə inandıq,
Güvəndik, arxalandıq
Biz qələbə qazandıq.
Düşməni təslim etdik ! -
Darmadağın elədik -
"Baciları" qarışq
Susdurduq, heç kim etdik.
O köhnə bayatılar,
Lətifələr, nağıllar,
Zarafatlılar qurtardı.
Başımızı tovlayan
"Həzin" uverturlar,
Nəqəratlılar qurtardı.
Heç durulmadı sular
Axdı, bulanıq axdı.
Öz dəmir yumruğumuz
Qalxdı, qalxdı, nə qalxdı!-
Düşmənə divan tutdu.
O, haqq nədir bilməyən,
Yola, haqqə gəlməyən,
Baş aparan, inadkar,
Xudbin, azığın, fitnəkar
Qəddar düşmənimizi
Qanına qəltan etdi,
Ağlar qoydu, melətdi,
Öz yerində oturdu.
Başımızda şimşəklər
Çaxmasayı vaxtında,
Qılıncımız qırınandan
Çıxmasayı vaxtında
Öz dəmir yumruğumuz
Qalxmasayı vaxtında
Haqqə tərəfdar olub
Kim qol qoya bilərdi
Bizim tələbimiz? -
Kim inana bilərdi

Bizim bu ehtişamlı,
Parlaq qələbəmiz?
Yerimizdə saysayıq
Bir anda yubansayıq
Haqq-hesab itəcəkdi.
Kim səcdə edəcəkdi
Bu qüdrətə, cürətə?!
Qəflet yuxusu qaçı
Dünya gözünü açdı
Güçümüz qarşısında
Dünya gəldi heyrətə.
Şükürler olsun Ana
Çatdıq şöhrətə, şana.
Sən mətanət, güc, qüdət
Ləyaqət aynasın.
Sən Ölək Ağbirçeyi,
Sən Vətən Anasın.
"Şəhid əbədi qalır!" -
O, NƏCİB, NƏCABƏTLİ,
XEYİRXAH, NƏZAKƏTLİ
SEYİD XANIMI İLƏ
Ocağının yanında
Bunu RƏHBƏR söylədi.
O, Ali Baş Komandan
Bütöv Azərbaycanın
Əbədi Qəhrəmanı,
Fəxri, Şöhrəti, Şanı

Əbədi ömür sürür,
Əbədi xatırlanır ;
Sevilir, əzizlənir,
Diqqət, etibar görür.
Şəhid əbədi qalır ! -
Sabahlar, gələcəklər,
Nurlu, rövşən ürəklər
Ondan güc-qüvvət alır,
Ona hesabat verir.
Güneşdən də işqli
Həqiqətimiz üçün,
Ləyaqətimiz üçün
Vətən sevgisi ilə
Düz ölümün üstünə
Mərdü-mərdanə gedən,
Canını fəda edən
İgidlərin heyati,
Əzmi, mürqəddərəti ...
Qaranlıq zamanlarda
Vəhşi biyabanlarda
Daş üstündə yazılmış,
Həkk olunmuş, qazılmış
Üzünü yosun ortən,
Toz basan, ovsun ortən
Köhne hekayət deyil,
Nağıl, rəvayət deyil.
Yaşamaq vüsətinə,

Leysan qarğışlarından
Qoruna bilirsənmə ?
- Qızığın hərb meydanında
Sən son bir damla qanın
Qəhrəman şöhrətini -
Güçün, qüdrətini
Zorunu bilirsənmə ?..
...Şəhid əbədi qalır ! -
Bu sorğu-sual ilə,
Yüksək ideal ilə
Sabahı aydın görür -
Nə qan, ne qırğın görür.
Təfsilat, izah verir...
Vətən balalarından -
Vətənin topdağıtmaz
Rəşid qalalarından -
Vətən balalarından
O, imtahan götürür.
Şəhid əbədi qalır ! -
Vətən xoş günləri
Hamımızdan daha çox
Ona sevinc bəxş edir,
Ona fərəh gətirir,
Ona şərəf gətirir.
Bu yurda, bu ocaqda,
Qızıl qanımız hopan
Bu qüdətli, qocaman

Əzildik, tapdalandaq...
Çox tənələr eşidib,
Soyuqlayıb, üzüdüb
Dişimizi sixmişq.
Haqq işimiz naminə -
Şərefimiz naminə
Hər ağrıya, aciya
Qururla sine gərib,
Fədakarlıq göstərib
Qəvi, qəddar düşmənin
Axırına çıxmışq.
Bu yol Heydər yoldur!
Ulu Önder yoldur!
Üreyimiz doludur.
Xoşdur hər söz, hər avaz
Deyirsən : bu il bir az
Tez ötüb keçdi ayaz. -
Düzdür şəhid anası
Günəş salama gəlir,
Torpaq da üzə gülür, -
Yazdır, ŞƏHİD ANASI !

E P I L O Q

Nə rütbə daşımışam,
Nə xəzinə görmüşəm.
Zəhmətlə yaşamışam -
Cah-calal gəzməmişəm,
Sada ömür sərmüşəm
Alicənab dostlara
Çox minnədar olmuşam.
Onların dar gündənde
Çatib dadına mən də
Arxasında durmuşam,
Yanında var olmuşam.
İnsaf, vicdan sarıdan
Çəkməmişəm bir korluq, -
Etməmişəm nankorluq,
Haqq-say itirməmişəm.
Zəmanə ağır, çetin
Sınağa çəkib məni-
Dayanmışam mərd, mətin
Bəlimdə ağır şələ
Doğmalarından belə
Minnət götürməmişəm.
Bütün həyatım boyu
Ehtiyacım olmayıb:-
Təkəbbür nədir? -bıləm
Əfv etsin əhli-qələm.-
Çox düşündüm, gördüm ki,
Məndən başqa heç bir kəs
Bu yükü çəkə bilməz, -
Fərmayışdır, hökmədür!
Bu yük mənim yükümdür ;
Öz çıynımı qaçırb
Yükümü başqasının
Çıynine ötürmədim.
İmkanımı əlimdən
Bir quş kimi uçurub
Bir an vaxt itirmədim.
Tarixi qəlebəmiz,
Mənə qol-qanad verdi,
Sarsılmaz, görünməmiş
Tarixi inad verdi.
Qüdət, hünər meydani,
Qeyrət yeridir diye
Toplayıb var qüvvəmi
Bu tarixi şeirimi
Tamamladım, bitirdim,
Yerə qoymud qəlemlə.
Ürəyim sakitləşdi,
Arxayın nefəs dərdim.
...Yazdır, Şəhid Anası!
Yazdır, İgid Anası!
"Biz göstərdik kim
kimdir?" -
Murdar düşmənəmizi
Biz iti qovan kimi
Qovduq torpağımızdan -
Öz Qarabağımızdan.
Gördü Qüdətimizi,
Aslan cüretimizi
Dünya tanıdı bizi, -
Dünya düşdü sehmana.
Gözlərin aydın, Ana!
İndi bizim başımız
Fərehdən asımana,
Ulduza, Aya deyir.
Rəhbərin de gözündə,
Söhbətində, sözündə
Yaz, bahar gülümşəyir.

YAZDIR, ŞƏHİD ANASI

O, Müzəffər söylədi.
Gözümüzün işığı
O, Münəvvər söylədi, -
Qüdət, Hünər söylədi, -
Rəhbər müdrikcəsinə
Qətiyyət ilə dedi.
Şərefli anamıza
Böyük ehtiram ilə,
Fəxarət ilə dedi
Ancaq aqıq, sərt dedi,
Gəldi-gedər dünyanın
Düz gözünün içine
Düz dənisi, mərd dedi
Rəhbər aqıq, sərt dedi :
-Yaranışdan bu dünya
İnsanları sınamır.
Yaxşı-yaman axtarmır,
Doğma, ögey tanır.
Eyni əzəmet ilə,
İzzət, hərərət ilə
Hamını qarşılıyır.
Baş üstündə durub
Saat, saniye sayı.
Vədə, vaxt çatan kimi
Hamını yola salır.
Dünya nə yüngüllesir,
Nə de sehmana düşür.
Gözü məhşər yolunda,
Əli qəşəndə qalır.
Hesab sorusmur bizdən.
Nə gelir əlimizdən! -
Bu, qədərin işidir,
Haqqın göstərişidir.
Köhne dostu, tanışı
Hesab sorusmur bizdən.
Nə gelir əlimizdən! -
Gülüb-oynadıq, yoxsa
Ağladıq həzin-həzin
Yaradanın, sübhanın
Rəhm eləyən rəhmanın,
O göze görünməzin
Höküm, qərarı budur.
... İnsan hər dərədə dözür,
Hər ağrını unudur.
Ancaq şükür, min şükür:
Nəsillər yola salır,
ŞƏHİD ƏBƏDİ QALIR !
Şəhid əbədi qalır ! -
Şad- xuraman yaşayır,

Payını, qismətini,
Halallıq şəfqətini,
Eldən obadan alır,
Yurddan, yuvadan alır.
Öz parlaq adı ilə,
Qaynar həyatı ilə
Şəhid əbədi qalır !
Bəxtiyar, gülər üzü
Sübħün açılan gözü ;
Eşqi, andı, amalı
İşqli, aydın, təmiz ;
Bir-birindən vüqarlı,
Mehriban, doğma, əziz
Nəsillər qarşılıyib
Nəsillər yola salır. -
Şəhid əbədi qalır!
-Vəfa, etibar nedir?
Düz söz, düz İlqar nedir?
- Yalları artıq düşür
Quduz itlər hürüşür
Əli qoynunda gəzib,
Derddən canını üzüb
Nə qazana bilərsən
Bu umu-küsü ilə ?
Qolunun çırmalayıb
Xeyrə-şərə yarayıb
Vətən sevgisi ilə
Yaşamaq çətindirmi ?
-Hər döşünə döyen "dost",
"Mənəm! Mənəm!" -
deyin "dost"
Yenilməz, mətindirmi?
-Azad vətənimizdə
Nəfsin qulu olmağa,
Yetimin mali ilə
Cibi dolu olmağa
Bu gün ehtiyac varmı?
-Doğru yolunu azan -
Özgəyə quyu qazan
Özü nicat taparmı ?
-Sən fədakar vicdanın
Yenilməz, mətin, cəsur,
Qüdrətli, igid, məğrur;
Şərə, dara düşsə də,
Zindanlara düşsə də
Meydandan çəkilməyən,
Heç rahatlıq bilməyən,
Gecə-gündüz çalışın,
İşlə başından aşan
O əməkdar vicdanın
O fədakar vicdanın
Tənə yağışlarından,

Bu müqəddəs torpaqda
Dəyişmir nırxi dünya ;
Fəleyin çarxi dünya
Yenə işini görür -
Köhne işini görür :
Eyni əzəmet ilə
İzzət, hərərət ilə
Nəsillər qarşılıyib
Nəsillər yola salır, -
Şəhid əbədi qalır !
Həmisi, zaman-zaman
Odur müasirimiz,
Xoşbəxt gələcəyimiz;
Odur darda, çətində
Etibarlı dostumuz,
Arxamız, köməyimiz;
Odur sədaqətimiz,
Temiz xoş niyyətimiz,
Arzumuz, dileyimiz ;
Odur qüdsiyətimiz,
Sədələ, şükrən yerimiz
Vüqarlı ürəyimiz ;
Odur cesaretimiz
Sarsılmaz iradəmiz,
Dəmir, tunc bileyimiz;
Odur əzəmetimiz,
Düşmən gözü çıxardan
Yerə gəlməyən, Azman,
Gen, enli kürəyimiz ;
Odur rahatlığımız,-
Kəlbəcər yayağımız,
Öz İsa bulağımız,
Neçə-neçə müqəddəs
Ocağımız, türbəmiz.
Açıq, naz-nemət dolu
Bizim halal süfrəmiz,
Duzumuz, çöreyimiz...
...Sözlərin aydın duru ;
Bütün həyatın boyu
Sinəndə bu qürüru,
Bu işığı, bu nuru
Alnıçıq, fərəhə
Gəzdir, ŞƏHİD ANASI !
Nahaq yerə, boş yerə
"Nüfuz"lara, "Güç"lərə
Güvenib, arxalanıb,
Onların məkr dolu
Riyakar vədlərinə
Bel bağlayıb, inanıb
Çox çapıldığ, talandıq...
Doğrandıq, baltalandıq...

Sadəcə dörd hərf - ailə... İki nəfərin nikahda bir-birinə uzun bir yolculuqda yoldaşlığı olmağa söz verdikləri an "doğulur" ailə. İlk cümləsi "xoşbəxt olun"la başlayan, lakin qarşıda hələ ömrün düz dörd fəsilindən bəhs edəcək kitabın yazılmasını bir imza ilə gerçəkləşdirənlər getirir bu ailəni dünyaya. Bir-birinə ömür-gün yoldaşı olmaq istəyənlərin bir qələmə yazdıqları ailə kitabı, ömür kitabı... Dörd fəsillə bu kitabı vərəqləyərkən önce təbiətla insanın vəhdəti gəlir gözəl öünüə. İnsanı təbiəti, təbiətmə insanı yaratmış? Bu, təbiii ki, hələ bir sərr olaraq qalmaqdır. Lakin bu iki varlığın oxşarlığıdır insanı düşündürən. Nə qədər bənzədir təbiətə insan... Uşaqlıq ilk bahar, gənclik bahar-yay, orta yaş payız, qocalıq qışdır. Hələ insan kimi uzunömürlü ola bilən ailələr də təbiətə, onun dörd fəsiləne bənzərdir.

Yeni qurulan aile ilk bahara bənzəyir. Torpaq altından ya-vaş-yavaş pöhrə verən və geleceyin bari-bərəketi olacaq taxıl zəmilərinə, fidanları yenice eki-lən, lakin qarşıda dünyaya ətir saçıcaq gül plantasiyalarına bənzəyir. Ailənin ilk baharında iki gənc ev qurmağı, qoca nə-nələrimiz demişkən, yurd-yuva sahibi olmağa can atır. Ata-analar gənc ailənin qayğıları ilə yaşıyır, onların da ev-eşik sahibi olmaları üçün çalışırlar.

Bir azdan baharın ən gözəl çağrı - min bir rəngli çiçəklərin təbiətə səpildiyi, hər yerə etrinin saçdığı dövrü başlayır ailənin. Dünyaya körpə gelir. Dürənənədək iki gəncin sevgisiyle dolan mənzile yeni nəfəs qatılır. Ev-eşik, divarlar körpə qoxusu verir. Bu qoxu iki gənci valideyn edir, çıyıllarına böyük bir məsuliyyət qoyur. Övladlarını alırlar qucaqlarına. Dünyanın ən gözəl sevgisi olan övlad sevgisi ne qucağa sığır, ne mən-zillərin otaqlarına... Bu sevgi bir ovuc boyda olan, lakin nələr-nələr sığdırı bildiyimiz üzə-yimizə sığır. Ata-ana olur insan. Elə bu zaman da ata-ana qədrini bilməye başlayırıq. Yuxusuz gecələr, qayğılı gündüzlər anamızı andırır bizə. "Bir ailəm var, məsuliyyəti tam menim üzərimdedir" hissi atamızı xatırladır bizə. Sanki baba-nənələrimizin "ata-ana olmayan bilmez valideyn qədrini" deyimini de məhz bu zaman dərk edirik...

Oğul, qız - fərqi yoxdur, doldurur evimizi sevincə, xoşbəxtliklə... Qayğılı günlər başlayır ailədə. Nə qədər gözəl günlərdir bu qayğılı günlər. İnsanın həyatını maraqlı edən, ömrünü mənalandıran günlərdir övlad qayğısı çəkmek. Onun böyüməsini izləmek - balam bu gün bir addım atdı, bir kəlmə söz söylədi, bir şeir dedi, birinci sinfə getdi, əla qiymət aldı, idmandan uğur qazandı, olimpiada qalibi oldu, universitetə daxil oldu, əsgər getdi, ailə qurdu kimi sevinclərini yaşamaq-

Sadəcə dörd hərf - AİLƏ

məxsus uzunömürlü ailə modelini yaradısan evlərimizde.

Ömrün qış fəsli saçları bəyazlaşdırıldıqca bir ömür yoldaşı olanların bir-birinə sevgisi, saygısı daha da artır. Çünkü bu yolcu-luqdakı maneeleri, keşməkeşləri aşmadı, nə-hamarlıqları qət etmek, payız küleklerinə si-nə gərmək əzmi insanları bir-birine dost edir, ayrılmaz dost... Onları gənc ailələrin nəsihət verəninə, məsləhətçisine çevirir. Baba-nənə edir. Övladdan da şirin paylı -

Mətanət Məmmədova

la bərabər, xəstələnəndə qayğısını çəkmək, niyə yemədi, niyə yaxşı oxumadı, niyə yoldaşlarından geri qaldı, - deya narahatlıq keçirmək də gözlədir. Axı bu, bir ailəde yaşa-nanlardır. Yaxşılardır da, yaxşı olmayanlar da bizimdir. Yaxşını lap yaxşı, yaxşı olmayan yaxşı seviyyəsinə gətirməkdir valideynlik vezifəsi, məsuliyyəti.

Ailəyə cəmiyyətin kiçik bir parçası deyi-rik. Bu kiçik qurumda özünü tapanlar cəmiyyətdə də özünü təsdiq edə bilir. Bu, ailə adlı ömrün yay fəslinə bənzəyir. Necə ki, yayın sonuna doğru təbət bütün barını qoyur orta-yaya, ailənin də "yay mövsümündə" onun cə-miyyət üçün verdiklərinin "keyfiyyəti" çıxır meydana.

Xalqımızın çoxəslik milli-mənəvi dəyərlərini əks etdirən, özünəməxsus ənənələri ilə nümunə olan ailələrimiz. Bir evin dörd divarı arasında, bir süfrənin başında dostluq, yoldaşlığı, birlüyü, vətənpərvərliyi, etibarı, qənaəti, paylaşmağı aşışlayan ailələrimiz. Böyük-kicik yeri bilməyi, harada oturub-dur-mağı, harada necə danışmağı öyrəden ailə-lərimiz.

Ailə dəyərlərimizi dəyərləndirən, "ömrün-nün" ayrı-ayrı zamanlarında Gümüş, Qızıl, Brilyant toylu-büsətli ailələrimiz, nə gözəl yaraşır ömrünə hər fəslin öz "donu". Bu donları dəyişdikcə uzanır ömrün, xalqımıza

nəveli, nəticəli, kötүcüli edir. Ve bir ömürlük yoldaşlarının çatıldığı son mənzil neçə-neçə nəsillər sonra da xatirələrdə gözəl bir ailənin ünvanını yaşadır.

Lakin bəzən ömrün payız fəslini keçib qışa - sona çatmayan ailələrimiz də olur. Dörd fəsli başa vura bilmeyən ailələr yarımcıq ömürlü ailələrdir. Təbiətin fəsillərinin ardıcılılığı öz "əlinədirse", ailənin "dörd fəsli" sıralamaq biz insanların elindədir. Bütün çətinlikləri aşa biləcək, ezmkar, mübariz insanlarda. Elə isə bir ailənin belə dağılması na-izn verməyək. Qoruyaq, nəyin bahasına olursa-olsun, qoruyaq. Övladlarımızı atasız, anasız qoymayaq. Üzlərindəki sevincin, tə-bəssümün, gülüşün yerinə öz əllerimizlə kə-dər, gözyaşı toxumları səpməyək. Çünkü za-man bu toxumları cürcətdikcə belə uşaqlar heyatın sərt sillələri ilə qarşılaşmalı olurlar. Tek uşaqlarmı? Xeyr, həm de teklenən qadınlar, kişiler. Bir də yarımcıq ömürlü ailələri özlərinin kədərinə çevirən böyüklerimiz... Elə buradaca böyük şəxsiyyətlərdən birinin gözəl kəlamını xatırlamaq yerinə düşər: - Bütün dünyani gəzib səadət axardım, tap-mayıb kor-peşman evə döndüm. Sən demə o, evdə məni gözləyirmiş. Bu ev isə yalnız bir ömrürə bir-birinin yoldaşına çevrilən-lərin ünvanı ola bilər. Səadət dulu ünvan...

"Fransa təhlükəsizlik qüvvələrinin kanak xalqına qarşı törətdiyi zoraklıqlar..."

Bakı Təşəbbüs Qrupundan BƏYANAT

Bakı Təşəbbüs Qrupu Fransa hakimiyyəti tərəfindən Yeni Kaledoniyada Kanakların həbs olunması və məlki şəxslərə qarşı zoraklığa dair bəyanat yayıb. Bəyanatda deyilir: "Bakı Təşəbbüs Qrupu Yeni Kaledoniyada baş ve-rən hadisərlərə bağlı Fransa hakimiyyəti tərəfindən həyata keçirilən son həbsler və komendant saatinin tətbiqi ilə əlaqədar ciddi na-rəhatlığını bildirir. Fransa təhlükəsizlik qüvvələrinin kanak xalqına qarşı törətdiyi zoraklıqlar bizdə dərin narahatlılıq doğurur.

Ictimai toplantıların qadağan edilməsi və müstəqillik tərəfdarlar-nın həbsi bu məsələnin qalıcı həlli hesab edilə bilməz. Fransa Senatı və Milli Assambleyası Yeni Kaledoniyada qanunsuz konstitusiya dəyişikliklərini dayandırmalıdır. Təklif olunan dəyişikliklər məqsədyönüllü şəkildə seçki elektoratını qeyri-kanaklar hesabına artırmaq məqsədi daşıyır. Bu da, öz növbəsində, haqlı olaraq insanların narazılılığına, habelə etiraz və nümayişlərinə səbəb olub.

Təəssüf ki, Yeni Kaledoniyada təklif edilən konstitusiya dəyişiklikləri ilə əlaqədar paytaxt Noumea şəhərində və ətraf ərazilərdə keçirilən ümumi etirazlardan sonra Fransa təhlükəsizlik qüvvələri səfərər edilib, komendant saatı tətbiq olunub. Toqquş-malar nəticəsində 82 məlki şəxs hüquq-mühafizə orqanları tərəfindən həbs edilib.

Kanak xalqının reyi nəzərə alınmadan Konstitusiaya təklif edilən son dəyişiklik-lər, dinc etiraz aksiyalarında iştirak eden məlki şəxslərə qarşı zoraklıq və həbslər bir çox qanunların, o cümlədən insan hüquqlarının, ifadə azadlığının, xüsusən də Fransa-nın beynəlxalq öhdəliklərinin kobud şəkildə pozulması ilə müşayiət olunub. Bakı Təşəbbüs Qrupu olaraq paytaxt Noumea şəhərində və ətraf ərazilərdə baş vermiş və in-şan həyatı üçün təhlükə yaranan hadisələr bizi dərindən narahat edir. Hüquq-mühafizə orqanlarının fundamental insan hüquqlarına hörmət etməsi məcburidir. Fransa poli-sisinin etirazçılara qarşı həddindən artıq güc tətbiq etməsi bütün vətəndaşların təhlükəsizliyini və ləyaqətini təhdid edir.

Biz Kanaklı dostlarımız ilə həmşəyik və onların ədaləti mübarizəsini daima yanla-rında durmuşuq. Fransa hökumətindən Kanak xalqının qərarını nəzərə alınmasını tə-ləb edirik. Bakı Təşəbbüs Qrupu olaraq dinc dialoqun, insan hüquqlarına hörmət və əsas problemlərin ədaləti həllinin tərəfdarıdır. Öz müqəddəratını təyin etmə hüququ hər bir xalq üçün əsasdır və biz öz xalq üçün daha yaxşı və layiqli gələcək istəyənlər dəstəkləyirik".

Tovuzlu fermer: "Kəndlidə can, məhsulda bərəkət qalmayıb"

14 may Ümumdünya Fermerlər Günüdür

Ager bir gün həyatiñin en mühüm tərkib hissəsi olan əkinçilər, kəndlilər, fermerlər, əkməkdən, suvarmaqdan, yetişdirməkdən, istehsal etməkdən, böyütməkdən imtiyaz olacaqları düşünün - acliq, qitliq, bahaliq... Kənd təsərrüfatı bütün ölkələr üçün kritik əhəmiyyət kəsb edən istehsal sahəsidir. Əkinçilik isə bütün dövrlərdə sivilizasiyaların əsas gəlir və istehsal mənbəyi olub. Bu zəhmətkeş insanların əməyinin qiymətləndirilməsi məqsədi ilə 1984-cü il mayın 14-dən etibarən hər il bu gün Ümumdünya Fermerlər Günü kimi qeyd edilir.

Azərbaycanda kəndlının, fermerin, əkinçinin mövcud problemləri, ehtiyacları, çətinlikləri barədə tovuzlu fermerbağban Mehərrəm Mehraliyev ilə söhbətləşdik. Əslində o mənim emimdir və bu güne özəl yazı hazırlamaq üçün en yaxşı nümunədir. Çünkü mən özümü dərk edəndən əmimi əlinde kürək, toxə, yaba, oraq, dirmiq bağda-bostanda işləyən görmüşəm. Bütün uşaqlığım onunla birlükde bostanda, üzüm və kartof sahələrində keçib, birlükde qarız-qovun toplamışq, kartof yığmışq, qarğıdalı dərmışik. Onun əlinin hər qabarına, alnında parıldayan hər damla tərincə şahid olmuşam. Ömrü boyu ya bostan salıb qarız yetişdirib, ya üzüm tingi əkib məhsul becərib, ya ağac budayıb bəhre artırıb. O, ölkəmizin heç vaxt "yoruldum" deməyen, işləməkdən bezməyən zəhmətkeş əkinçilərinin ümumiləşdirilmiş obrazıdır.

-Bu gün sənin təmsilində bütün kəndlilərin problemlərindən danışaq. Nə çətinliyiniz var?

-Əsas problemimiz həmişə su ilə bağlı olub. Ağ su yoxdur, artezian quyularından çıxan sudur, o da istədiyimiz vaxt olmur, çünkü artezian azdır, əkinimiz gec-gec sulanır. Bu il bəxtimzdən yağış çox oldu, əkinimiz vaxtında sulandı, amma hər il belə olmur. Su ən birinci və daimi problemdir. Bunda başqa toxum problemlərim var, çox baha alırıq. Kartof toxumunun kilosunu 1 manatdan alırıq. Biz ne qədər məhsuldar əkin yetişdirə bilərik ki, bu qiyməti kompensasiya eləsin? Yəni əkin ekəm üçün xərci çox çəkirik, amma mövsüm sonunda istədiyimiz qiymətə sata bilmədiyimiz üçün ya borcda qalırıq, ya da başabaş ödəşirik.

-Pay torpağı ehtiyacınızı qarşılıyır?

-Demək olar ki yox. Çoxumuzda pay torpağıdır, sahəsi bəlli, imkanları bəlli. Nə uzana bilirik, nə qısala. Tək əkməklə iş bitmir, texniki xərclər var, dərman və suvarma xərclər var, aqrotexnikaya xəcmiz çıxır. Düzdür, dövlət bir az kömək edir, gübər verir, amma yeterli olmur. Çünkü əkinin məyası çoxdur. Şəhərdə elə bilirlər toxumu torpağa qoydun, biriki dəfə su verdin, vəssalam, məhsul çıxdı, saatdır gəlir elə etdin. Elə deyil. Gel hesablayaqq, əyani vəziyyəti deyim. Tu-taq ki, kartof əkirik, bir hektar sahəyə 3 tondan artıq toxum lazımdır, toxumun kilosunu 1 manatdan alırıq, bu 3 min manat edir. Məhsul ərseqə gələnədək çəkilən digər xərcləri - dərmani, gübrəni, becərmək üçün lazımlı texnikanı, su-varımlanı, işçi əməyini də əlavə edəndə 6-7 min manat edir. Məhsul çıxanda yarı qiymətinə də sata bilmirik, kilosu 40 qə-

pik olanda sevinirik. Yəni toxumu baha alıb məhsulu ucuz satırıq. Deməyim odur ki, birillik bitkilərdə qazanc yoxdur, mövsüm sonunda mayanı hesablayanda məlum olur ki, il boyu qarın toxluğuna işləmişik. Nə kəndlidə taqət qalır, nə de aylarla can qoyub becərdiyi məhsulunun bərəkəti olur.

-Bəs kəndlidə nə əkməlidir ki dolana bilsin? Bağlılıq daha yaxşıdır, yoxsa bir illik əkin növləri?

-Ən qazanclı sahə üzümçülükdür. Yaxşı qazancı var, əgər yaxşı becere bilsən. Bizim zonanın yaxşı üzüm sahələri də olub zamanında. Sonra qırıb-tökədülər. Çünkü zavod-fabrikler fealiyyətini dayandırdı, məhsul kəndlilinin elində qalırdı.

Gəncə-Qazax zonasında bir dənə zavod qalmayıb, hər rayonda birçə dənə çaxır zavodu olsa üzümçülükdən yaxşı, qaznıcı sahə yoxdu. Qazax-Gəncə arası kənd təsərrüfatında bir dənə gələrli sahə üzümçülükdür. Bizim torpaqlar ancaq üzümçülükcükündür. Amma zavod yoxdur. Vaxt vardi ki, Tovuzun istehsal etdiyi çaxırlar bütün SSRİ-də məşhur idi, əkdiyimiz məhsul hələ yetişməmiş zavodlar gəlib beh verirdi, narahat olmurdı ki, məhsul elimizdə qalar.

Amma indi alverçilər almaza, məhsul qapıda qalasıdır. Alverçi də təbii ki qiyməti öldürür. Özümüzün bazara çıxışımız yoxdur, olsa da o qədər məhsulu hansı bazara çıxaraq? Soyuducusuz o qədər məhsulu necə saxlasın kəndlidə? Soyuducuda saxlamaq da xərc tələb edir. Ona görə çaxır zavodu şərtidir. Bax bele probleme görə mən pay torpağımıza bağ etmişəm. Onunla da nə artırıbilərik ki? İllərlə qulluq edirik, amma məhsul zamanı bağın bəhrəsi pula getmir. Bu il nə ərik var, nə gilas var, yağış yudu çiçəkdə. Əsas pula gedən meyvelər də onları. Alça oldu, o da çox ucuz. 70 qəpiye satdıq alçanı. Keçən il 1 manatdan satdıq, amma sonra 50 qəpiyədək endi qiymətlər. Bir alça satmaqla əkin xərclərini ödəmək olmur. Bizim məhsulumuzdan bizi pul qalmır. Qısaşı, əkinçiliklə heç nə artırıblımirik. Çünkü maya dəyeri çoxdur, əkdiyimiz də pula getmir.

-Təbii fəlakətlər də çox zərər verir, elə deyil?

-Əlbəttə. Dolu söyür, şaxta vurur, yağış yuyur aparır. Bəzən görünən televizorda, xəbərlərdə göstərirler, soğanın, kartofun, meye-tərəvezin bahalığından şikayətlərən insanlar. Amma o bahalığın arxasında yatan səbəblərdən danışmırlar. Hansı il, hansı tərəvəz, meyvə baha olursa, bilin ki, o ili təbii fəlakət olub, məhsulu sel, yağış yuyub. Bu il də bir neçə rayonda təbii fəlakət oldu, dolu düşür, yağış yağır, məhsul olmur. Bax onda baha olur, yoxsa kəndlilərin məhsulu su qiymətinə olar. Bax, keçən il yox, əvvəlki il kələm baha oldu, ölkədə kələm əkinin ilə məşğul olan rayonlarda dolu oldu deyə kələm baha oldu, bir manatdan da baha oldu.

-Məhsulu siğorta etdirməmişiniz?

-Çox gec ağılıma geldi, artıq gec idi, yağış vurmuşdu məhsulu. Amma növbəti mövsümde etdirməyi planlaşmışam. Təbii fəlakətlərin sayı artır, siğorta yeganə çıxış yoludur belə olan halda.

-Bəs meyvə bağlarının bəhrəsini artırmaq olmaz? Məhsul çox olsun, qiymət ucuz olsa kompensasiya etsin heç olmasa.

-Təbii ki, olar. Ağaca baxmaq lazımdır. Boşuna deməyiblər, bağa baxarsan bağ olar, baxmazsan dağ olar. Gərək budama işlərini, dərmanlamayı vaxtında edəsən ki məhsulunda təmiz olsun. Ağaclar göy budama olmalıdır. Ağac əsasən qışda budanır, yəni qış budaması ayrı şeydir. Yazda göy budama olur, artıq zoqları kəsib seyrədirik, ağacın ortasını halvalandırmaq, günəş şüası düşməsinə şərait yaratmaq lazımdır. Əger bunu etməsək o artıq zoqlar böyüyür, bu böyümədə ağacın qüvvəsini alır, beləcə məhsul gözləri məhv olur. Hər ağacın özünün göy budama vaxtı var. Alçanı, əriyin göy budamasını çıxdan etmişik, indi korolyok ağacılarını edirik. Bu üsul daha çox məhsul əldə etmek deməkdir. Hansı ağac

Ölkəmizdə bu şəxslər də təhsil krediti ala biləcəklər

Baş nazir bu barədə Qərar imzalayıb

Baş nazir Əli Əsədov Nazirlər Kabinetinin 2021-ci il 24 iyul tarixli 226 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş "Təhsil Tələbə Krediti Fondu"nun vəsaiti hesabına təhsil tələbə kreditlərinin verilməsi Qaydasi"nda deyişiklik edilməsi haqqında Qərar imzalayıb.

Dəyişikliyə əsasən, hər iki valideynini itirən şəxslərlə yanaşı, digər qanuni nümayəndələrin iti-rənlər də təhsil tələbə kreditində yararlanı biləcəklər. Eyni zamanda ailə başçısını itirməyə görə emek pensiyası və sosial müavinət alanlar da Təhsil Tələbə Krediti Fondu vəsaiti hesabına təhsil tələbə kreditləri ala biləcəklər.

Ailə başçısını itirməyə görə emek pensiyası və sosial müavinət alanlar da Təhsil Tələbə Krediti Fondu vəsaiti hesabına təhsil tələbə kreditləri ala biləcəklər.

Bu kateqoriyaya, həmçinin bir valideyni organizmin funksiyalarının 81-100 faiz pozulmasına görə əlliyyi müəyyən edilmiş, digər valideyni organizmin funksiyalarının 81-100 faiz pozulmasına görə və ya 18 yaşınadək əlliyyi müəyyən edilmiş şəxslər qulluq etdiyinə görə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin təqaüdünü alan şəxslər, eləcə də bir valideyni müəyyən müddətə azadlıqdan məhrum etmə, ömürlük azadlıqdan məhrum etmə və ya azadlığın məhdudlaşdırılması növlərində cəza çəkən, digər valideyni bu Qaydada qeyd olunan kateqoriyalardan hər hansı birinə aid olan şəxslər də şamil edilir. Təhsil kreditinin qaytarılması zamanı bu Qaydanın 4.2-ci və 4.3-cü bəndlərində nəzərdə tutulmuş güzəştərin tətbiq edilməsi elektron sistem vasitəsilə aşağıdakı qaydada həyata keçirilir:

Borcalanın normativ təhsil müddətində bütün tədris semestrleri (yarımillər) üzrə elektron sistemə daxil etdiyi ÜOMG-si (peşə təhsili müəssisələrində təhsilalanlara münasibətə aralıq qiymətləndirme balı) barədə məlumatlarını təhsil müəssisəsinin məsul şəxsi gücləndirilmiş elektron imza ile təsdiqleyir.

Fond elektron sistem vasitəsilə əldə etdiyi məlumatları nəzərdən keçirərək üç iş günü müddətində bu Qaydanın 4.2-ci və 4.3-cü bəndlərində nəzərdə tutulmuş güzəştən tətbiq edilməsinə dair qərar qəbul edir. Həmin qərar qəbul edildiyi gün elektron sisteme ötürülür və tələbənin "Şəxsi kabinet"ində yerləşdirilir. Müvəkkil bank bu Qaydanın 7.5-1.2-ci yarımbəndində qeyd olunan məlumatları elektron sistem vasitəsilə əldə etdiyindən sonra üç iş günü müddətində borcalan ilə bağlanmış kredit müqaviləsində müvafiq dəyişikliklər edilir və bu dəyişikliklər elektron sistemə ötürülür.

budanırsa yaxşı olur, meyvəsi iri olur, sağlam olur, gözəl olur.

Məhsulu daha çox hara aparırlar? Xarici bazar alternativi daha sərfəlidir yəqin ki.

-Əger xarici bazarlara çıxış olursa kəndlilərin malı pula gedir. Bax onda kəndlidə sevinir, çünkü zəhməti boşanın, soyuducusu pul gelir, ehtiyaclarını ödəyir. Amma yox, xarici bazara çıxış olmursa bu o deməkdir ki, kəndlidə batdır. Özü də batdır, məhsulu da. Çünkü ziyanlıdır. Üzümdə xarici bazara çıxış olmasa pay torpağında üzüm bağı salan kəndlidə hər bir hektara görə 3000 manat ziyanlıdır. Kəndlidə qalan məhsulunu topdan sata biləcəyi fırsatlardır, eli sevinir, soyuducusu dolu olur, qız tədarükünü görə bilir. İndi fikirleşək, çaxır zavodları yoxdur, xarici bazara mal göndərmək olmur, cünki malın çoxu yolda xarab olur, xarab olmamaq üçün soyuducu qaçanlar lazımdır, bu da baha başa gelir, belə olan halda nə etsin kəndlidir? Əvvəl üzümün çoxunu Rusiya bazalarına aparırdılar, amma indi alıcılıq aşağı enib, çox as məhsul göndərilir xaricə. İndi kəndlidə nə becərsin, necə etsin ki, sata bilsin?

Lale Mehrali

Əli Kərimlinin erməni keşisi ilə həmrəylik aksiyası

Azerbaycan parlaq hərbi, siyasi, diplomatik qələbə ilə regionun aparıcı dövləti olduğunu nümayiş etdirdi. Gözənləndiyi kimli, məkrli, hiyləgər bəzi dövlətlər və onların hakimiyyətləri ölkəmizin uğurlarını həzm edə bilmir, hər vəchlə nailiyyətlərə kölgə salmağa çalışırlar. Azerbaycanın dağıdıcı müxalifətinin ve xaricdəki antimilli ünsürlerin

Avropanın və ABŞ-in qaranlıq dairələrinin yanında olması müəyyən suallar doğursa da, gözlənilən hal olaraq qəbul edilir. Çünkü Əli Kerimli, Cəmil Həsənli, İsa Qəmər və onlarla eyni maraqları bölüşən xaricdəki antimilli ünsürler Qərbin maliyyə fondlarından qrantlar alır, özlerinin və yaxınlarının maddi imkanlarını bir qədər də yaxşılaşdırırlar. Hazırda İsveçrədə yaşayan Müsavat partiyasının keçmiş üzvü Elbəyi Həsənli iddia edir ki, Qərb Azərbaycandakı siyasi partiyalara qrant vermesi köhnə, özü də lap köhnə səhbətdir. Qərb eyni işi Azərbaycan kimi onlara ölkədə həyata keçirir. Məsələn, qulağımızın dibində olan Gürcüstan və Ermənistan qrantların hesabına neçə dəfə ölkə qarışib, inqilablar baş verib: "Yada salıram: Qrant alan "feministlər" Azərbaycanın milli qəhrəmanı Mübariz İbrahimovu söyürdülər. Bir müddət Azərbaycanda "sühl gəyərçinləri" Ermənistanın müdafiəsinə qalxmışdı. "Sühl tərəfdarları" Laçın-Xankəndi yolunda hökumətə bağlı qüvvələrin 10 ay davam eden aksiyasına da etiraz edildi. Qərbin maliyyələşdirildiyi yerli "vətəndaş cəmiyyəti" min bir oyundan çıxır. Elə həmin "sühl tərəfdarları" Ukrayna-Rusiya müharibəsinin dayandırılmasını istəmirdi. Çünkü Qərbe bu lazımdı. Təəssüflə qeyd etməliyəm ki, Azərbaycanda "Kapitan Qrantın Uşaqları" çoxdur. Qərb sadəcə siyasetçilərimizi yox, mediamızı da özəlləşdirmək isteyir. Sərr deyil ki, Azərbaycan mediası total şəkilde iqtidarin nəzarətindədir. Bu tendensiya Qərbin maraqlarına ziddir və bu problemi aradan qaldırmak üçün "Abzas Media", "Kanal 13", "Toplum TV" və bu tip media mərkəzləri yaradıb. Ancaq iqtidár Qərbin uzantısı hesab etdiyi bu media quruluşlarına qarşı son derecə radikal addımlar atmaqla onları susdurub".

"Qərb haqlı olaraq qrant verdiyi adamları öz agenti hesab edir"

Faktlara istinad etməklə bəzi aydın təfəkkürlü, sağlam düşüncəli insanlar reallıqdan çıxış edirlər. Elbəyi Həsənlinin də mövqeyi bu səpkidəndir. Dağıdıcı

dağıdıcı ünsürler həqiqəti söyləyənləri təhqir etməklə özlerinin murdar əməllərini ört-basdır etməyə cəhd edirlər. Bu da onların xüsusi hiyləgər dərs alındıqlarını göstərir.

Ə.Kerimli paylaştığı statusunda iddia edir ki, Baqratın başçılığı ilə keçirilən aksiyalar Ermənistanın demokratik imicinin möhkəmlənməsinə xidmət edir

ci müxalifət isə haqqı deyəni satqın, ədalətli mövqə sərgiləyəni isə xəyanətkar hesab edir. E.Həsənli də mövcud reallığı dələ gətirdiyi üçün dağıdıcı müxalif ünsürlerin hədəfinə çevrilib. Bu barə də narahatlığını E.Həsənli özü qeyd edir: "O gün bir status yazmışdım. Ev dostaqlığına buraxılmış Qubad İbadoğlu ABŞ-in Azərbaycandakı sefi ri ile görüşünə etiraz etmişdim. Yazmışdım ki, Amerika yenə də Azərbaycandakı siyasetçilərin eli ile ölkəmizə qarşı xoş olmayan planlarını həyata keçirir".

E.Həsənli yazır ki, Qərb haqlı olaraq qrant verdiyi adamları öz agenti hesab edir: "Mən istəmirəm ki, Qubad İbadoğlu hansısa imperialist bir ölkənin agenti olsun. Eləcə də Qərbən qrant alan digər Azərbaycan siyasetçilərini Qərb öz "peşkəsi" saymasın, saya biləsin..."

E.Həsənli keçmiş əqidə dostlarını qızıyalır və qeyd edir ki, Qubad bəyin tərəfdarları ona deyir ki, ortaya fakt qoy ki, Qubad bəy qarant alıb: "Bu da size fakt. 2024-cü ilin fevralın sonda Qubad bəyə qarşı yeni ittihamları irəli sürülüb. Daha doğrusu, 2016-ci ildə araşdırılmış istintaq materiallarına yenisən qaydılardı. Həmin materiallara əsasən Qubad bəyin bir vaxtlar rəhbərlik etdiyi "İqtisadi Tədqiqatlar Mərkəzi" İctimai Birliyi dövlət vergisindən yayınıb. Söhbət 130 min 900 manatdan gedir. Bu barədə Qubad bəyin qardaşı Qalib Bayramov mediaya açıqlamasında deyib. Özünü düşünün ki, 130 min vergidən yayılma varsa, görün o, nə qədər qrant alıb".

Söz yox ki, Q.İbadoğlu düşüncəsində olub, onun kimi eyni qazandan bəhərələnən trollar mövcud faktlar qarşısında geri çəkilməyəcəklər. Əksinə, özlərinin haqlı olduğunu göstərmək üçün vay-şüvən qoparacaqlar. Ümumiyyətlə, görünən ondan ibarətdir ki, dağıdıcı müxalifət düşərgəsində təmsil olunan irili-xırdalı bütün məxluqat haqq işığına düz baxmaqdan çekinirlər. Çalışıclar ki, hər cür çirkin vəsiat və üssullardan istifadə etməklə özlərinin bədənələrinə don geyindirsindən. Ə.Kerimli, C.Həsənli və onların etrafında olan trollar dəfərlərle uğurlu başında yaxalanıblar. Lakin "oğru elə bağırkı ki, doğrunun bağırı çatladı" məsələni əsas götürən

İLHAM ƏLİYEV

HÜQUQSÜNAS DANIŞDI

"Dövlətə vergi borcunun ödənilməməsinə iki cür - maddi və hüquqi məsuliyyət var. Melum olanda ki, vergidənyayınma hali var, həmin şəxse cerimə və faiz hesablanır. Bir də hüquqi təref var ki, bunun üçün isə cina-yet məsuliyyəti nəzərdə tutulub". Bu sözləri SIA-ya hüquqsünas Əsabəli Mustafayev deyib.

Onun sözlərinə görə, 50 min manata qədər olan vergidənyayınmaya hüquqi məsuliyyət nəzərdə tutulmayıb, ancaq maddi məsuliyyətdir: "Yəni borc 50 min manata qədərdir-sə, vergi orqanı müxtəlif tedbirələr görə bilir.

"Dövlətə olan vergi borcu 50 mindən çoxdursa..."

Məsələn, belə olan halda vergi orqanı faiz təşkil edir, şəxsin ölkədən çıxışına qadağa qoydurur, bank hesablarına sərəncam tətbiq edir və nəticə hələ də yoxdur-sa, məhkəməyə müräciət edir.

Ə.Mustafayev bildirib ki, artıq məhkəmə qərarı icra olunmadıqdə, icraçılar fəaliyyətə

keçir, müxtəlif hüquqi tedbirələr həyata keçirir-lər: "Borc 50 mindən çoxdursa, şəxs cinayət məsuliyyəti daşımış olur. Burada həmin məbleğin 3 kateqoriyası var. Biri xeyli, biri külli, biri də xüsusi külli miqdardadır. Xeyli miqdardır 50-200 minə, külli miqdardır 200-500 minə qədər, xüsüsile külli miqdardır isə 500 mindən yuxarıdır.

Xeyli miqdardan cəza, ödənilən məbleğin 2-3 misli qədər olur, yəni əmlakına, gəlininə həbs qoyulur və ya borclu şəxs 3 ilə qədər azadlıqdan məhrum edilir. Külli miqdardan cəza, ödənilən məbleğin 3 misli qədər olur və ya şəxs 3-5 ilə qədər həbs edilir. Xüsüsile külli miqdardan üçün isə cəza, ödənilən məbleğin 4 misli qədər olur və ya borclu 5-7 ilə qədər azadlıqdan məhrum edilir".

"Heç kim İslam dinini qəbul etməyə məcbur edilə bilməz"

MÜNASİBƏT

""Dinde məcburiyyət yoxdur" ifadəsi o deməkdir ki, heç kim dini qəbul etməyə məcbur edilə bilməz". Bu sözleri SIA-ya açıqlamasında Təzə Pir məscidinin axundu Mircəfər Əyyubov deyib. O bildirib ki, kimse zorla müsəlman edile bilməz: "Dolayı ilə "qılinc müsəlmanı" ifadəsi əsəssiz ifadədir. Qılinc gücünə ola bilər, kimse təslim olsun, amma qılinc gücünə heç kim müsəlman ola bil-məz. Çünkü İslam dinini qəlbən qəbul etmək müsəlmanlıq sayılır. Əger kimse İsləm dinini qəlbən qəbul etməsə, yalandan "mən müsəlmanam" desə, İsləm terminologiyasına görə münafiq sayılır, müsəlman yox. Odur ki, İsləm dinini zorla kiməsa qəbul etdirmək olmaz. Ele bu səbəbdən də İsləm ehkəm karına əsasən İsləm dinini qəbul etməyənlər buna məcbur edilmirdi.

Məsələn, bir nəfər yəhudi olaraq qalmaq istəyirdi, ona təklif olunurdu ki, ya İsləmi qəbul et, hansısa müsəlman kimi yaşa, qəbul etmirsənə, İsləm dininin qanunlarına riayət et və vergi ver. Qeyd edim ki, onlara verilən verginin adı cizye vergisi adlanırdı və müsəlmanlara tətbiq edilən xüms və zəkatdan daha az miqdardı.

Heç kim İsləm dinini qəbul etməyə məcbur edilə bilməz, onsu da, bu, mümkün deyil. Çünkü bir nəfər qılinc gücünə təslim olsa, əslində isə qəlbən müsəlman olmasa, o, müsəlman sayılmır, münafiq sayılır. Bu, İsləm hökuməti təşkil olmuş ölkələrdə də özünü göstərir. Məsələn, İsləm qanunlarına əsasən əger kimsə öz evində içki içirse, onu heç kim arasında bilməz. İsləm hakimiyyətinin polisinin buna ixtiyarı yoxdur. Bir nəfər aşkarla günah etmirdi, ona heç kim toxuna bilməzdi. Bir nəfər gizlində günah edir, o, azaddır, özü Allaha cavab verecək. Amma bir nəfər İsləm qanunlarını pozur və bu pozuntunu cəmiyyətə göstərisə, onda cəza alır. Ramazan ayında bir nəfər öz evində, hamidan gizlin orucunu batıl edirdi, ona cəza verilmirdi. Çünkü İsləm dinində məcburiyyət yoxdur".

"İsləm dininin başqa sahələrində də bu "dinde məcburiyyət yoxdur" hökmü çox qanuna hakimdir. Kafir ərəb dilində "örtük" deməkdir. Biz Qurani-Kerimde dualar edib Allahdan isteyirik. Allah bize deyir ki, istəyin ki, Allah bizim günahlarımıza üzərini ötsün. Bunu Allah-taala küfr kəlməsi ilə göndərir. Ona Ərəb dilində "təkfir" deyilir. Yəni İlahi, bizim günahlarımıza üzərini küfr et-ört. Müsəlman olmayana ona görə kafir deyilir ki, o, həqiqətin üzərini örtür. Məsələn, İsləm dininin həqiqət olduğunu bilən məsihi bunu bilməsinə rəğmən xalqdan gizlədirse, ona kafir deyirik. Bir yəhudi, ateist, bütperəst həqiqətin üzərini örtürse, ona kafir deyirik. Kafir statusu da iki yere ayrıılır. Bəzi kafirlər dini baxımdan murdar sayılırlar, bəziləri də murdar sayılmırlar. Bütpərest, deistlər, ateistlər İsləm ehkəmçiliğinə görə fiziki olaraq murdar sayılırlar. Yaş halda onlara toxunsanız, elinizi yumalısınız. Lakin məsihilər, yəhudilər kafir olsalar da, murdar sayılmırlar" - deyə o, əlavə edib.

Söylü Ağazadə

Dmitri Solonnikov: "Qərb Qafqazda vəziyyəti gərginləşdirməyə çalışır"

"Ermənistandakı etirazlar, praktikanın göstərdiyi kimi, müvəqqəti xarakter daşıyır və heç bir effekti olmayacaq"

Müasir Dövlət İnkışafı İnstitutunun direktoru Dmitri Solonnikov "Moskva-Baku" portalına müsahibəsində Ermənistanda müxalifətin hakimiyyətə qarşı davam edən mitinqlərini şərh edib. Müsahibəni oxucularımıza təqdim edirik.

- *Dmitri Vladimiroviç, Tavuş arxiyepiskopunun rəhbərlik etdiyi erməni müxalifəti mayın 9-da İrəvanda baş nazır və Ermənistən-Azərbaycan sərhədinin delimitasiyasına qarşı mitinqdə 100 minə yaxın insan toplaya bilib. Müxalifətin yeni təyin olunmuş rəhbəri Paşinyan ultimatum verib ki, istəfə verməsə, onun impiçmenti prosesi başlayacaq. Amma sonradan o, parlament müxalifətinin səslərinin prosesin başlaması üçün kifayət etmədiyi etraf etdi.*

- Biz müxalifətin oxşar iş nümunələrini və bu cür "işlərin" nəticələrini son illərdə dəfələrlə görmüşük. Yalnız bir sxem var - müxalifət bu və ya digər dərəcədə hakimiyyətə qarşı hərəkata rəhbərlik edəcək yəni adam axtarır, cənubi köhnə siyasetçilərin əhalisi arasında inam yaratmadığı artıq bəlli olub. Yeni müxalifətin fəaliyyət planı eynidir. Daha sonra insanları küçələrə çıxarmağa cəhdler edilir. Təcrübə göstərdiyi kimi, kütləvilik müvəqqətidir və sonra xeyli azalma olur.

İndi başqa vasitələrin olmadığı bir şəraitde müxalifət insanları küçələrə çıxarmaq üçün dinə müraciət etmək qərarına gəlib. Az qala xalqa azadlıq, haqq, iman, öz tarixi uğrunda mübarizə aparan şəhidin bələ gözəl obrazını yaratmaq kimi.

...Azərbaycanla sərhədin delimitasiyası prosesinin başlığı Tavuşdan uzun yoldan sonra müxalifət "azadlıq" hərəkatının rəhbəri kimi İrəvana gəlir. Onun qanlı ayaqlarının səsi eşidilir. Səs-külli bəyanatlar verirlər. Biz çox yaxşı bilirik ki, onların kilsəsi ermənilər üçün tarixən hansı əhəmiyyətə malikdir, onların tarixində hansı rol oynamışdır. Arxiyepiskop isə artıq bəyan edir ki, xalq yeni baş nazır tapmalıdır. Və bu yeni lider heç bir möv-

basqın etmek cəhdleri yoxdur. Müxalifət yüksib dağılır, yüksib dağılır. Küçə fəaliyyəti naminə küçə fəaliyyəti- təşkilatçılığın bu səviyyəsində heç ne ola bilməz. Yeni qondarma müxalifət hərəkatının rəhbəri olan arxiyepiskop Paşinyana ultimatum verib ki, filan müddət ərzində postunu tərk etməlidir, eks halda impiçment proseduru başlanacaq. Sonra həmin arxiyepiskop etiraz edir ki, impiçmentə başlamaq üçün parlamentdə kifayət qədər səs yoxdur, cənubi parlamentdəki hakim çoxluğu baş nazırın fraksiyası təm-

cud siyasi partiyani təmsil etməməlidir. Və beləliklə, o, belə bir missiyani az qala özü üzərinə götürür biləcəyini bəyan edir. Mənzərə belədir...

Nikol Paşinyan kimi dövlət çevrilişi həyata keçirmək üçün müxalifətə ciddi kənar nəzarət olmalıdır, ciddi kənar maliyyə olmalıdır, prosesi yönləndirəcək, koordinasiya edəcək, beynəlxalq informasiya dəstəyi və siyasi təzyiqləri təşkil edəcək kuratorlar göndərilməlidir. Bu proses üçün ölkə rəhbərliyində adamlar olmalıdır. İndi nə görürük? Yeni etiraz dalğasının vahid təşkilati mərkəzinin olmamasını. Onlar Tavuşdan İrəvana kütłəvi şəkildə insanları cəlb edə bilmədilər. Bəli, mayın 9-da İrəvanda kütłəvi aksiya təşkil etdilər, ancaq bu, yalnız bir-dəfəlik kütłəvi aksiya idi. "Qarabağ klanı" da oraya qarışib. Həftə başı - gördüyüümüz şey: aksianın kütłəviliyi yoxdur. İndi arxiyepiskop şənbə gününə nisbətən daha az izdihamla İrəvanı gəzir, həyətlərə, universitetlərə, Rəssamlar İttifaqına baxır və, öz ifadəsinə görə, özünün dediyi kimi, bir gün əvvəl insanları mitinqə çıxmaga "məcbur etmək" üçün gəlib. Amma camaat özü etiraz etmək istəsədi, onlardan bunu tələb etməyə və şəhəri gəzib insanlarla danışmağa ehtiyac qalmazdı. Əger müxalifətin bu etirazların təşkili üçün həqiqətən ciddi bir mərkəzi olsayıdı, miyasi, kütłəviliyi, cəlb olunan şəhərlərin sayı başqa olardı. Etirazlara, o cümlədən İrəvana kütłəvi şəkilde insanlar daşınacaqdı. Bütün bunlar sponsorluq ediləcədi. Burada belə bir şey yoxdur.

Daimi çadır düşərgələri yoxdur və ya onlar qısamüddətli idil, hətta bundan sonra da tekce Tavuşda hakimiyyətə daimi təzyiqlər ola bilər parlament binasına, hökumətə

sil edir. Çox gülməlidir. Paşinyan yenə ultimatumu yerinə yetirmədi, bəs bundan sonra nə olacaq, müxalifət yenə nə edəcək? Eybi yoxdur. İstədiyiniz qədər belə bir prosedurun başlangıcını elan edə bilərsiniz. Nəcə başlaşan, elə bitir. Bunu hamı başa düşür. Paşinyan da.

- Bunun fonunda biz gördük ki, Azərbaycan və Ermənistən xarici işlər nazirləri Almatda sülh müqaviləsi üzrə görüşdürlər...

- Bəli, müxalifət Paşinyanı de-virmek bəhanəsi ilə növbəti dəfə ölkəni geri atmağa, o cümlədən qonşusuna qarşı ərazi iddialarını qoruyub saxlamağa çalışsa da, Bakı və İrəvan bütün dünyada kifayət qədər yaxşı dialoq qurmaqdır. Və hətta etirazlarda, onun ABŞ və Ai-dən olan kuratorları belə hesab edə bilər ki, o, öz tapşırığını yerinə yetirib və gəde bilər.

Paşinyanın həqiqətən də Azərbaycanla mümkün qədər tez sülh imzalamalıdır. Nə qədər gözləsə, quyuşunu xırda-xırda doğrasa, müxalifət də bundan daha çox yararlanacaq. Onun bu prosesə son qoyması və yeni səviyyəyə qalxması müsbət hal olardı. Bu arada yeni bir inkışaf yoxdur, amma onun əleyhdarlarının onu tənqid etmək və küçələrə çıxarmaq üçün istifadə etdiyi bir vəziyyət var. Və nə qədər çox çəkse, bir o qədər də bundan yararlanacaqlar.

- Niyə gözlöyir?

- Ola bilsin ki, o, hesab edir ki, Bakı ilə sülh müqaviləsi imzalayan kimi hətta onun ABŞ və Ai-dən olan kuratorları belə hesab edə bilər ki, o, öz tapşırığını yerinə yetirib və gəde bilər.

Əslinde, qazandığı milyonlarla Qərba - Parise, Londona, Mayamiye getməsinə icazə verilsə, hər şey onun üçün yaxşı bitəcək. Risklər məsəlesi. Nə qədər ki, o, baş nazır, onun müyyəyen təhlükəsizlik təminatları var. O, vəzifədən getsə, bu təminatların öz yerində qalıqlıqları daşıyacağı səali ortaya çıxacaq.

Azərbaycan
Respublikasının
Medianın İnkışafı
Agentliyi

*Yazı Azərbaycan Respublikasının Medianın
İnkışafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə
"Azərbaycan Respublikasının dünya
birliyinə integrasiyası, region ölkələri və
digər dövlətlərlə, beynəlxalq təşkilatlarla
əməkdaşlığının inkişaf etdirilməsi"
istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb*

- Azərbaycan prezidenti bu yaxnlarda dedi ki, ABŞ və Fransa Bakıya qarşı silaha sarılan əsas ölkələr oldu. Və xəbərdarlıq etdi ki, İrəvana silah tədarükü qızımı xətti keçərsə, heç kim inciməsin...

- Cənubi Qafqaz ABŞ-in diqqət mərkəzində qalır. Onlar hər yerde vəziyyəti gərginləşdirməyə çalışırlar: Zaqafqaziyada, Qərbi Asiyada və digər regionlarda, xüsusən də postsovet məkanında və Rusyanın yaxınlaşmağa çalışdığı ölkələrdə. ABŞ-in dəstəyi olmasayı, Avropa İttifaqı bu bölgelərə girməzdi. ABŞ Avro-Atlantik tərefdəşliyində liderdir.

Birləşmiş Ştatlar üçün vezifə Bakı ilə İrəvan arasında sülh müqaviləsinin imzalanmasının onların diktəsi ilə həyata keçirilməsini təmin etməkdir ki, Vaşinqton sülh sazişinin qaranti kimi müyyən edilsin, Amerika və NATO öz kontingentini Qafqaza daxil etsinlər. Öz siyasi nümayəndlərini bölgəyə, o cümlədən Ermənistana göndərirlər. ABŞ Cənubi Qafqazda vəziyyətin əsas moderatoru olmaq istəyir. Sülh prosesinin tərefləri bu şərti birmənəli qəbul etməyənə qədər, Vaşinqton təzyiq göstərəcək, əsas oyunu olduğu nümayiş etdirəcək və demək istəyir ki, onun qərarı olmadan, onun birbaşa müdaxiləsi olmadan irəliye doğru heç bir şey bağlanmayaçaq və bunsuz sülh olmayacağı. Bu, ABŞ-in mövqeyidir. Bəli, onlar üzdə sülh tərefdarırlar, ancaq sülh üçün deyil, öz diktələri, əsas hakim və arbitr olacaqları, təreflərin mövqelərinə nəzarət edəcəkləri və vəziyyətə nəzarət edəcəkləri bir sülh üçün gələcəklər. Bu cür sülh onlara yaraşır.

Ona görə de Azərbaycan altı ay əvvəl gözənlənmədən ABŞ-ı ardıcıl və sərt şəkildə tənqid etməyə başladı və etməkdə də davam edir. Bakı tamamilə haqlı olaraq Ermənistənla ikitərəflı əsasda vasitəçilərsiz, xüsusən də Cənubi Qafqazla heç bir əlaqəsi olmayan, Yürküresinin o biri başında- okeanın o təyində yerleşən dövlətlərin və strukturların prosesə və sənədlərə müdaxilə etmədən sülh sazişinin əldə olunmasını istəyir. Bu cür müdaxilə açıq şəkildə dağıdırıcıdır. Azərbaycan bu barədə kifayət qədər mənitiqli danişir, lakin ABŞ təbii ki, öz xəttində qalmaqdır davam edəcək. Ona görə də Bakı ilə İrəvan arasında sülh prosesinin yekun yekunlaşdığını söyləmək mümkün deyil.

Tərcümə - Elçin Bayramlı

Qırmızı attestat və diplomun hansı üstünlükleri var?

Təhsil haqqında fərqlənmə attestati ümumi orta və ya tam orta təhsil səviyyəsində oxuduğu müddədə nümunəvi davranışları ilə fərqlənən, bütün fənlərdən attestata yazılın illik (yekun) qiymətləri 5 olan, ümumi orta təhsil səviyyəsində buraxılış imtahanlarında hər bir fənn üzrə ən azı 75 bal toplayan, tam orta təhsil səviyyəsində buraxılış imtahanlarında hər bir fənn üzrə 5 qiyəmət alan və ən azı 75 bal toplayan məzunlara verilir". Bu sözləri SIA-ya açıqlamasında təhsil eksperti Elnur Aydin deyib.

O bildirib ki, təhsil haqqında fərqlənmə attestatına malik olma ümumi və tam orta təhsil bazasının möhkəmliyinin göstəricisidir: "Bu göstərici Dövlət İmtahan Mərkəzi tərəfindən keçirilən buraxılış imtahanlarının nəticələrində də öz eksini tapır. Əmək bazarında tam orta təhsil bazasında yüksək göstəcisi

olan namizədlə analoji göstəricisi aşağı olan namizədlər arasında seçim edilərken təhsili barədə məlumatlarında fərqlənmə attestatı və ya qırmızı diploma malik namizəd daha üstün hüquq malik ola bilər, işəgötürənin yaxşı mənada diqqətini çəke bilər. Ali təhsil sahəsində qırmızı diplomu olan məzunun hüququ olaraq üstün görünse de, işəgötürən tərefindən əksər hallarda ciddi üstünlük hesab edilmişdir.

İşəgötürənin işə qəbulu bağlı əsas tələbi namizədlerin bilik, bacarıq, təcrübə və səriştəsinin üzərinə düşəcək vəzifənin öhdəsinən gələcəyinə uyğun olmasıdır. İşə qəbulu bağlı namizədin qırmızı attestatının və ya qırmızı diplomunun olması müsbət hal kimi qiymətləndirile bilər, lakin işəgötürən tərefindən əsas meyar kimi qəbul olunmur".

Söylü Ağazadə

"SƏS" qəzetinə abunə kampaniyası davam edir!

«SƏS» QƏZETİNƏ
ABUNƏ OLMAQ İSTƏYƏNLƏR
AŞAĞIDAKI YAYIM
ŞİRKƏTLƏRİ İLƏ ƏLAQƏ
SAXLAYA BİLƏRLƏR

1. Azərpoçt Poçtdaşımı Mərkəzi – 0125984955, 0552004544
2. Azərmətbuat Yayım MMC – 0124411991, 0124404694
3. Səma Mətbuat Yayım – 0125940252, 0503336969
4. Pressinform MMC – 0125115191, 0504560835, 0553156002
5. Qaya Mətbuat yayım – 0125667780, 0502352343
6. Qasid Mətbuat Yayım – 0124931406, 0124938343
7. F.Ş.Ruhid Hüseynov – 0124349301, 0505357898
8. Ziya LTD – 0124977696, 0503067744

1 nüsxə 1 aylığı 13.20 AZN
6 aylıq 79.20 AZN
1 illik 158.40 AZN

ABUNƏCİLƏRİMİZİN
XİDMƏTİNDƏYİK
Müraciət, şikayət, yazı,
təbrik və başsağlıqlarınızı
dərc etməyə hazırlıq!

Bu futbolçu "qırmızı-şeytanlar"dan ayrılır

İngilterənin "Mançester Yunayted" klubu Rafael Varanın komandanın ayrılacağına açıqlayıb. SIA "qırmızı-şeytanlar"ın resmi saytına istinadən xəber verir ki, cari mövsümün sonunda müqavilə müdafiəti başa çatan 31 yaşlı müdafiəçi ilə yeni sözleşmə imzalanmayacaq.

Qeyd edək ki, R.Varan Mançester təmsilçisine 2021-ci ildə İspanyanın "Real" (Madrid) klubundan keçib.

Suraxanıda iki avtomobil yanıb

Bakı şəhərinin Suraxanı rayonunda yanım olub. SIA FHN-ə istinadən xəber verir ki, ümumi sahəsi 40 m² olan tikilinin dam örtüyünün yanar konstruksiyaları, içərisində "Mercedes" markalı minik avtomobilinin yanar hissələri və "Hyundai" markalı minik avtomobilinin yanar hissələri qismən yanıb. Avtomobilin qalan hissəsi və yaxınlıqdakı ev yanından mühafizə olunub. Yanım yanından mühafizə bölmələri tərefindən söndürülləb.

Bu ölkədə dəvələr üçün işıqforlar quraşdırılıb

Dəvelətin hərəkəti ni tənzimləmək üçün Çin səhərəsində işıqforlar quraşdırılıb. Bu barədə "Oddity Central" portalı məlumat yayıb. Bildirilib ki, Qansu əyalətində işıqforlar quraşdırılıb. Məsələ burasındadır ki, hər il mayın əvvəlinde buradakı səhərada keçirilən festival zamanı minlərlə insan gəlir və dəvə sürmək onların əsas əyləncələrindən biridir. Buna görə də yerli hakimiyyət orqanları heyvanların və atlıların hərəkətini tənzimləmək üçün belə bir addım atıb.

Baş redaktor:
Bəhrəz Quliyev

Ünvanımız:
Bakı şəhəri,
Üzeyir Hacıbəyli
küçəsi, 66.
Şəhadətnömrə: № 022492
<http://www.ses-news.az>
<http://www.sesqazeti.az>
E-mail: ses@sia.az
"ƏLİNÇƏ" AZƏRBAYCAN XEYRİYYƏ
CƏMIYYƏTİNİN ORQANI.
QƏZET 1991-Cİ İL
YANVARIN 11-DƏN ÇİXIR
Tel: 598-33-90
Faks: 493-11-62

Redaksiyanın mövqeyi
ilə müəllifin mövqeyi
üst-üstə düşməyə biler.

Qəzet bazar və
bazar ertəsində
başqa hər gün
nəşr olunur

Tiraj: 3200